

VISTUARI

1ER ANIVERSARIO
PIERWSZA ROCZNICA

DON PEDRO DE ARANDA
PRIMER EMBAJADOR
DE ESPAÑA EN POLONIA

*PIERWSZY AMBASADOR
HISZPANII W POLSCE*

**HIJOS DEL
SEXTO SOL.
¿EN QUÉ
CREE MÉXICO?**

**DZIECI SZÓSTEGO
SŁOŃCA.
W CO WIERZY
MEKSYK**

ELENA PONIATOWSKA

LA MAESTRA DE LAS PALABRAS

MISTRZYNI SŁOWA

PORTADA STRONA TYTUŁOWA

La maestra de las palabras. La que pregunta con curiosidad y escucha con empatía. ¿Qué palabras podrían describir a una persona que ha dedicado toda su vida a las letras? Periodista, cronista, escritora, autora de novelas, cuentos y poesía, premiada en numerosas ocasiones a nivel internacional. Mexicana con raíces francesas y polacas. Mujer, feminista y activista. Un modelo para todas las mujeres. Con mente aguda y corazón grande.

Mistrzynie słowa. Pyta z ciekawością i słucha z empatią. Jakimi słowami można opisać osobę, która całe swoje życie poświęciła pisaniu? Dziennikarka, kronikarka, pisarka, autorka powieści, opowiadań i poezji, wielokrotnie nagradzana na arenie międzynarodowej. Meksykanka o francuskich i polskich korzeniach. Kobieta, feministka i aktywistka. Wzór dla wszystkich kobiet. O bystrym umyśle i wielkim sercu.

CARTA EDITORIAL

LIST REDAKCYJNY

Bienvenidos a la primera revista digital en español y polaco un proyecto creado con pasión, ideas frescas y una visión global desde Polonia para el mundo.

Nace un nuevo espacio de encuentro, de conocimiento y de inspiración. Aquí hablaremos de lo que nos mueve, nos conecta y nos transforma: salud, ciencia, tecnología, arte, redes sociales, cultura y mucho más.

Esta revista es un puente entre lenguajes, culturas y maneras de ver el mundo. Queremos crear comunidad, compartir información de valor y abrir conversaciones que trasciendan fronteras.

¡Gracias por ser parte de este inicio!

La primera revista digital desde Polonia escrita en polaco y español. ¡Esto recién comienza!

Con cariño,
J. Walle

Witamy w pierwszym cyfrowym magazynie w języku hiszpańskim i polskim, projekcie stworzonym z pasją, świeżymi pomysłami i globalną wizją z Polski na świat.

Powstaje nowa przestrzeń spotkań, wiedzy i inspiracji. Będziemy tutaj mówić o tym, co nas porusza, łączy i zmienia: zdrowie, nauka, technologia, sztuka, media społecznościowe, kultura i wiele więcej.

Ten magazyn to most między językami, kulturami i sposobami postrzegania świata. Chcemy budować społeczność, dzielić się wartościową wiedzą i otwierać rozmowy, które przekraczają granice.

Dziękujemy, że jesteś częścią tego początku!

Pierwszy magazyn cyfrowy z Polski, napisany po polsku i po hiszpańsku. To dopiero początek!

Z serdecznymi pozdrowieniami,
J. Walle

El contenido no puede ser reproducido total o parcialmente sin citar la fuente y la liga a la página www.vistularte.com

El contenido tiene fines informativos y de entretenimiento exclusivamente.

Las respuestas de entrevistas, contenido de los artículos particulares y los anuncios es responsabilidad exclusiva de los autores y los anunciantes y no refleja necesariamente el punto de vista de la revista **VISTULARTE** y **ALIVE TODAY FOUNDATION**.

El contenido de los anuncios publicitarios, así como el producto o servicio que ofrecen es responsabilidad exclusiva de cada anunciante.

(c) 2016-2026 ALIVE TODAY FOUNDATION.

Todos los derechos reservados.

¿Te interesa colaborar con nosotros?

Escríbenos un mensaje a vistularte@gmail.com

Zawartość nie może być powielana w całości lub w części bez podania źródła i linku do www.vistularte.com

Zawartość służy wyłącznie celom informacyjnym i rozrywkowym.

*Odpowiedzi na wywiady, treść poszczególnych artykułów i reklam jest wyłączną odpowiedzialnością autorów i reklamodawców i niekoniecznie odzwierciedla poglądy magazynu **VISTULARTE** i **ALIVE TODAY FOUNDATION**. Za treść reklam, jak również za produkt lub usługę, które oferują, odpowiada wyłącznie reklamodawca.*

(c) 2016-2026 ALIVE TODAY FOUNDATION.

Wszelkie prawa zastrzeżone.

Chcesz z nami współpracować?

Wyślij nam wiadomość e-mail na adres vistularte@gmail.com

ABRIL / KWIECIEŃ 2026

KULTURA | SZTUKA | HISTORIA | NAUKA | TRENDY | SIECI SPOŁECZNOŚCIOWE
CULTURA | ARTE | HISTORIA | CIENCIA | TENDENCIAS | REDES SOCIALES

VISTULARTE

Esta revista electrónica es una creación de la Fundación "Alive Today Foundation".

Ten e-magazyn jest dziełem Fundacji "Alive Today".

<http://www.alivetoday.org>

KRS **0000651571**

NIP **6762518425**

**FUNDADOR "ALIVE TODAY FOUNDATION"
Y GESTION "VISTULARTE"**

*ZAŁOŻYCIEL FUNDACJI "ALIVE TODAY"
I ZARZĄDZANIE "VISTULARTE"*

Juan Walle

REDACCIONES ARTYKUŁY I REDAKCJA

Juan Walle Weronika Bazydło

Anna Kraus Aneta Marciniak

Hermes Llaín Jiménez

ARTE Y DISEÑO GRÁFICO

PROJEKT ARTYSTYCZNY I GRAFICZNY

Juan Walle

PUBLICIDAD REKLAMA

vistularte@gmail.com

FOTOGRAFÍAS FOTOGRAFIE

Juan Walle Giovanni Cimarosti

Weronika Bazydło Anna Kraus

Hermes Llaín Jiménez Aneta Marciniak

FOTOGRAFÍAS Y ANIMACIONES

FOTOGRAFIE I ANIMACJE

90% de nuestras fotografías y animaciones son realizadas con Inteligencia artificial (AI), así que los derechos son propiedad de Alive Today Foundation, en caso de lo contrario se dará el reconocimiento al fotógrafo.

90% naszych fotografii i animacji powstaje przy użyciu sztucznej inteligencji (AI), dlatego prawa autorskie należą do fundacji Alive Today Foundation; w przeciwnym wypadku, autorstwo zostanie przypisane fotografowi.

6

*Ángeles
Mastretta*

Escritora y periodista m
Su obra retrata la vida
de las mujeres y la
realidad de México.

Prosa

Arráncame la vida

Mal de amores

8

UNIVERSIDADES SIN FRONTERAS:
DIÁLOGO POR LA PAZ
CON LA DRA. GARCÍA

UCZELNIE BEZ GRANIC:
ROZMOWA O KULTURZE POKOJU Z
DR GARCÍA

24

ELENA PONIATOWSKA

LA MAESTRA DE LAS PALABRAS

MISTRZYNI SŁOWA

14

KWESTIA KOBIECA

EL ARTE COMO TESTIMONIO
DE LA VOZ DE LAS MUJERES
SZTUKA JAKO ŚWIADECTWO
GŁOSU KOBIEC

38

DON PEDRO DE ARANDA PRIMER EMBAJADOR DE ESPAÑA EN POLONIA PIERWSZY AMBASADOR HISZPANII W POLSCE

46

HIJOS DEL SEXTO SOL. ¿EN QUÉ CREE MÉXICO?

DZIECI SZÓSTEGO SŁOŃCA.
W CO WIERZY MEKSYK

51

DESTACADOS WYRÓŹNIONE

Prosa

Ángeles Mastretta es una escritora y periodista mexicana. Nació en Puebla el 9 de octubre de 1949. Comenzó su carrera como periodista durante sus estudios en la Universidad Nacional Autónoma de México. Trabajó en los periódicos Excélsior, Proceso, La Jornada y Ovaciones. Colaboró con figuras de la élite literaria mexicana como Juan Rulfo. Es conocida por abordar temas feministas, políticos y sociales, así como por describir y definir la realidad mexicana en su obra. Es una de las escritoras latinoamericanas contemporáneas más importantes.

En 1986 obtuvo el Premio Mazatlán de Literatura por su novela feminista *Arráncame la vida* (1985), y en 1997 el Premio Rómulo Gallegos por *Mal de amores* (1996). Entre otros reconocimientos, también recibió la Medalla Rosario Castellanos. Sus obras han sido traducidas a varios idiomas, incluido el polaco. *Arráncame la vida*, el único título de Mastretta traducido al polaco, explora el feminismo y el machismo en el México posrevolucionario.

Ángeles Mastretta jest meksykańską pisarką i dziennikarką. Urodziła się 9 października 1949 roku. Swoją karierę dziennikarską rozpoczęła podczas studiów na Narodowym Uniwersytecie Autonomicznym Meksyku. Pracowała w gazetach Excélsior, Proceso, La Jornada i Ovaciones. Współpracowała z przedstawicielami meksykańskiej elity literackiej, takimi jak Juan Rulfo. Znana jest z podejmowania tematów feministycznych, politycznych i społecznych, a także z opisywania i definiowania rzeczywistości meksykańskiej w swojej twórczości. Jest jedną z najważniejszych współczesnych pisarek Ameryki Łacińskiej.

W 1986 roku otrzymała Nagrodę Literacką im. Mazatlán za swoją słynną powieść feministyczną Arráncame la vida (1985), a w 1997 roku Nagrodę Rómulo Gallegosa za Mal de amores (1996).

Generado por IA / Wygenerowane przez AI

Wśród innych wyróżnień znalazł się także Medal im. Rosario Castellanos. Jej utwory zostały przetłumaczone na wiele języków, w tym na polski. Arráncame la vida, jedyny utwór Mastretty przetłumaczony na język polski, porusza tematykę feminizmu i machizmu w porewolucyjnym Meksyku.

“Ese año pasaron muchas cosas en este país. Entre otras, Andrés y yo nos casamos.

Lo conocí en un café de los portales. En qué otra parte iba a ser si en Puebla todo pasaba en los portales: desde los noviazgos hasta los asesinatos, como si no hubiera otro lugar.

Entonces él tenía más de treinta años y yo menos de quince. Estaba con mis hermanas y sus novios cuando lo vimos acercarse. Dijo su nombre y se sentó a conversar entre nosotros. Me gustó. Tenía las manos grandes y unos labios que apretados daban miedo y, riéndose, confianza. Como si tuviera dos bocas. El pelo después de un rato de hablar se le alborotaba y le caía sobre la frente con la misma insistencia con que él lo empujaba hacia atrás en un hábito de toda la vida. No era lo que se dice un hombre guapo. Tenía los ojos demasiado chicos y la nariz demasiado grande, pero yo nunca había visto unos ojos tan vivos y no conocía a nadie con su expresión de certidumbre.

(...)
“Nos empezaron a llegar rumores: Andrés Ascencio tenía muchas mujeres, una en Zacatlán y otra en Cholula, una en el barrio de La Luz y otras en México. Engañaba a las jovencitas, era un criminal, estaba loco, nos íbamos a arrepentir.

Nos arrepentimos, pero años después. Entonces mi papá hacía bromas sobre mis ojeras y yo me ponía a darle besos.

Me gustaba besar a mi papá y sentir que tenía ocho años, un agujero en el calcetín, zapatos rojos y un moño en cada trenza los domingos. Me gustaba pensar que era domingo y que aún era posible subirse en el burro que ese día no cargaba leche, caminar hasta el campo sembrado de alfalfa para quedar bien escondida y desde ahí gritar: «A que no me encuentras, papá.» Oír sus pasos cerca y su voz: «¿Dónde estará esta niña? ¿Dónde estará esta niña?», hasta fingir que se tropezaba conmigo, aquí está la niña, y tirarse cerca de mí, abrazarme las piernas y reírse:

—Ya no se puede ir la niña, la tiene atrapada un sapo que quiere que le dé un beso.”

— Pasaje de *Arráncame la vida*

„Tamtego roku w kraju wydarzyło się wiele rzeczy. Między innymi wyszłam za mąż za Andresa.

Poznałam go w kawiarni w podcieniach. A gdzieżby indziej mogło się to wydarzyć, jeśli w Puebli wszystko działo się w podcieniach, od zaręczyn po morderstwa, tak jakby nie było innego miejsca.

On miał wtedy ponad trzydzieści lat, ja niespełna piętnaście. Siedziałam ze swoimi siostrami i ich narzeczonymi, kiedy do nas podszedł.

Przedstawił się, przysiadł do nas i przyłączył do rozmowy. Spodobał mi się. Miał wielkie dłonie i takie usta, które zaciśnięte budziły strach, a uśmiechnięte - zaufanie. Jakby miał dwoje różnych ust.

W trakcie rozmowy niesforne włosy opadały mu na czoło z takim samym uporem, z jakim odgarniał je do góry odruchowym gestem, który towarzyszył mu przez całe życie. Nie był przystojny w potocznym znaczeniu tego słowa. Miał zbyt małe oczy i za duży nos, ale ja nie znałam nikogo, kto miałby tak żywe spojrzenie i tyle pewności siebie. (...)

Zaczęły dochodzić do nas plotki: Andrés Ascencio ma wiele kobiet, jedną w Zacatlán, drugą w Choluli, inną w dzielnicy La Luz, a jeszcze inne w stolicy. Uwodzi młode dziewczęta, jest przestępcą, wariatem, jeszcze będziemy żałować.

Żałowaliśmy, ale wiele lat później. Wtedy ojciec żartował na temat moich podkrążonych oczu, a ja obsypywałam go pocałunkami.

Lubiłam całować mojego ojca i czuć się tak, jakbym miała osiem lat, dziury w pończochach, czerwone buciki, a w niedzielę kokardy wplecione w warkocze. Lubiłam wyobrażać sobie, że jest niedziela, że wolno mi wsiąść na osiołka, na którym tego dnia nie rozwożono mleka, pojechać na pole lucerny, schować się w niej głęboko i wołać: „Nie znajdziesz mnie, tato!”, a potem słyszeć jego zbliżające się kroki i głos: „Gdzież ta dziewczyna może być? Gdzież ona może być?”. Ojciec udawał, że mnie nie widzi, że się o mnie potyka, padał obok na ziemię, chwycił mnie za nogi i śmiał się:

- A teraz dziewczynka nie ucieknie, bo złapała ją ropucha, którą musi pocałować.

— Mastretta, Ángeles, *Wydrzyj mi serce*, przeł. Elżbieta Komarnicka, Warszawa: Warszawskie Wydawnictwo Literackie MUZA SA, 2010.

REVISA NUESTROS NUMEROS ANTERIORES

SPRAWDŹ NASZE POPRZEDNIE WYDANIA

**UNIVERSIDADES SIN FRONTERAS:
DIÁLOGO POR LA PAZ
CON LA DRA. GARCÍA**

**UCZELNIE BEZ GRANIC:
ROZMOWA O KULTURZE POKOJU
Z DR GARCÍA**

La Universidad de Łódź tuvo el inmenso honor de recibir a la invitada especial, la Dra. Laura Gemma Flores García, responsable de Cooperación Académica e Internacionalización en la Universidad Autónoma de Zacatecas, México. La Dra. García es historiadora, especialista en cultura de paz, cooperación e internacionalización en la UAZ. Es autora de "Diálogos por la Paz: Pensamiento, Sociedad y Estado", un libro colectivo sobre la cultura de paz. Además, coordina el II Congreso Internacional de Cultura para la Paz (Zacatecas), que se llevará a cabo los días 23 y 24 de abril de 2026. *Vistularte* tuvo el placer de hablar con la Dra. García durante su visita en abril en Polonia.

VISTULARTE: ¿Dra. García, podría describir sus impresiones iniciales sobre la Universidad de Łódź y cómo ha sido su experiencia durante esta visita como parte de las actividades de cooperación académica?

Dra. García: He quedado favorablemente impresionada al constatar cómo una ciudad y un país que han mostrado una integridad y resiliencia histórica a lo largo de los siglos ofrecen en la actualidad a su ciudadanía la posibilidad de preparar a sus jóvenes para un futuro promisorio que garantice la libertad, la excelencia y la felicidad en un mundo cada vez más lacerado por el individualismo y la pérdida de valores. Me ha atraído sobremanera cómo se ha rescatado su patrimonio material y cómo, tras haber sido un emporio textil, sus grandes y emblemáticos edificios se han convertido en repositorios del saber, la cultura, el arte y el disfrute de sus ciudadanos, garantizándoles una mejor calidad de vida.

Uniwersytet Łódzki miał ogromny zaszczyt gościć wyjątkową osobę dr Laurę Gemmę Flores Garcíę, kierownik ds. Współpracy Akademickiej i Internacjonalizacji na Uniwersytecie Autonomicznym w Zacatecas w Meksyku. Dr Garcíja jest historyczką, specjalistką w dziedzinie kultury pokoju, współpracy oraz internacjonalizacji na UAZ. Jest autorką pracy zbiorowej „Dialogi na rzecz pokoju: Myśl, społeczeństwo i państwo” (Diálogos por la Paz: Pensamiento, Sociedad y Estado), poświęconej kulturze pokoju. Ponadto koordynuje II Międzynarodowy Kongres Kultury Pokoju w Zacatecas, który odbędzie się w dniach 23–24 kwietnia 2026 roku. Redakcja Vistularte miała przyjemność porozmawiać z dr Garcíją podczas jej kwietniowej wizyty w Polsce.

VISTULARTE: Czy mogłaby Pani opisać swoje pierwsze wrażenia dotyczące Uniwersytetu Łódzkiego oraz jak ocenia Pani dotychczasowe doświadczenia z tej wizyty w ramach współpracy akademickiej?

Dr Garcíja: *Jestem pod ogromnym wrażeniem tego, jak miasto i kraj, które na przestrzeni wieków wykazały się taką integralnością i historyczną odpornością, oferują dziś swoim obywatelom możliwość przygotowania młodzieży do obiecującej przyszłości. Przyszłości, która gwarantuje wolność, doskonałość i szczęście w świecie coraz bardziej dotkniętym indywidualizmem i utratą wartości. Niezwykle urzekło mnie to, jak odrestaurowano dziedzictwo materialne Łodzi – jak to dawne imperium tekstylne przekształciło swoje wielkie, symboliczne budynki w ośrodki wiedzy, kultury i sztuki, służące mieszkańcom i zapewniające im lepszą jakość życia.*

VISTULARTE: ¿Cuáles han sido las actividades principales realizadas hasta ahora en Łódź, y qué momentos destacaría de su estancia?

Dra. García: Fui presentada con el decano de la Facultad de Estudios Políticos Internacionales de la Universidad de Łódź (Polonia) Dr. Ryszard Machnikowski, donde analizamos la viabilidad de concretar proyectos de intercambio y movilidad estudiantil-docente entre la UAZ y esta Facultad.

Más tarde visitamos los talleres de gráfica de la Facultad de Artes donde fuimos recibidos por los artistas Tomasz Kawetczyk y Wawrzyniec Strzemieczny.

Finalmente visitamos la oficina de Cooperación Internacional de la Universidad Politécnica de Łódź y dialogamos con Agnieszka Wierzbińska, encargada de admisiones internacionales & Erasmus.

Esta mañana fuimos recibidos por el Dr. Antonio María López González, Director del Departamento de Filología Española de la Universidad de Łódź.

VISTULARTE: ¿Cómo surgió la colaboración entre la Universidad Autónoma de Zacatecas y la Universidad de Łódź, y cuáles son los objetivos principales de este intercambio?

Dra. García: Gracias a la gestión del Dr. Julián Ramírez, director de la Fundación Unamos Culturas y anfitrión, pudimos acercarnos a instancias institucionales y académicas, no solo de esta ciudad, sino también de las universidades de Murcia y Granada en España, lo cual agradecemos profundamente.

VISTULARTE: ¿Cuáles fueron los principales puntos de su estancia en Łódź y cuáles momentos destacaría de su estancia?

Dr. García: Zostałam przedstawiona dziekanowi Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Łódzkiego, dr hab. Ryszardowi Machnikowskiemu, z którym analizowaliśmy możliwość realizacji projektów wymiany oraz mobilności studentów i kadry między UAZ a tym wydziałem.

Następnie odwiedziliśmy pracownie graficzne Wydziału Sztuk, gdzie przyjęli nas artyści Tomasz Kawetczyk i Wawrzyniec Strzemieczny.

Kolejno odwiedziliśmy Biuro Współpracy Międzynarodowej Politechniki Łódzkiej, gdzie rozmawialiśmy z Agnieszką Wierzbińską, odpowiedzialną za rekrutację międzynarodową i program Erasmus.

Przyjął nas także dr Antonio Marié López González, Dyrektor Katedry Filologii Hiszpańskiej Uniwersytetu Łódzkiego.

VISTULARTE: ¿Cómo surgió la colaboración entre la Universidad Autónoma de Zacatecas y la Universidad de Łódź, y cuáles son los objetivos principales de este intercambio?

Dr. García: Dzięki staraniom dr Juliána Ramíreza, dyrektora Fundacji „Unamos Culturas” i naszego gospodarza, mogliśmy nawiązać kontakt z instytucjami i jednostkami akademickimi nie tylko w tym mieście, ale także na uniwersytetach w Murcji i Grenadzie w Hiszpanii, za co jesteśmy głęboko wdzięczni.

VISTULARTE: ¿Qué tipo de programas de movilidad académica (estudiantil o docente) existen actualmente entre ambas instituciones, y cómo se pueden ampliar en el futuro?

Dra. García: Eventualmente podríamos homologar programas de Ciencias Sociales, Ciencias Políticas, Humanidades, Historia, Filología y Filosofía, tendiendo puentes entre profesores y alumnado.

VISTULARTE: Como responsable en la Coordinación de Cooperación Académica e Internacionalización de la UAZ, ¿cuáles son los retos y logros más recientes en la promoción de intercambios con universidades europeas como la de Łódź?

Dra. García: El principal reto es vencer el obstáculo de la lengua. Otros desafíos incluyen transitar más allá de los convenios con España y ampliar nuestro marco de referencias teóricas y metodológicas. Asimismo, buscamos que tanto alumnado como el profesorado tengan opciones de vida y experiencia cercanos a la Europa oriental.

VISTULARTE: Usted trabaja en el ámbito de la cultura de paz. ¿Qué papel pueden desempeñar las universidades en la construcción de sociedades más justas y pacíficas?

Dra. García: El reto de vencer fronteras en el ámbito del lenguaje y la aceptación de la otredad, con sus rasgos culturales, valores, entidades y supuestos, invita a la posibilidad de la aceptación, el reconocimiento del otro y la autoreferenciación de sí mismo. Este es el primer paso para adentrarse en el ejercicio de la paz.

VISTULARTE: *Jakie programy mobilności akademickiej (studenckiej lub profesorskiej) istnieją obecnie między obiema instytucjami i jak można je rozszerzyć w przyszłości?*

Dr García: *Docelowo moglibyśmy ujednoczyć programy w zakresie nauk społecznych, politologii, humanistyki, historii, filologii i filozofii, budując pomosty między kadrą akademicką a studentami.*

VISTULARTE: *Jako osoba odpowiedzialna za współpracę akademicką na UAZ, jakie widzi Pani największe wyzwania i sukcesy w promowaniu wymiany z europejskimi uczelniami, takimi jak Uniwersytet Łódzki?*

Dr García: *Głównym wyzwaniem jest przełamanie bariery językowej. Innym zadaniem jest wyjście poza krąg porozumień z Hiszpanią i rozszerzenie naszych ram teoretycznych oraz metodologicznych. Chcemy również, aby zarówno studenci, jak i kadra profesorska mieli możliwość zdobywania doświadczeń życiowych i naukowych w Europie Wschodniej.*

VISTULARTE: *Jaką rolę mogą odegrać uniwersytety w budowaniu bardziej sprawiedliwych i pokojowych społeczeństw?*

Dr García: *Samo wyzwanie polegające na przekraczaniu granic językowych oraz akceptacji inności, wraz z jej cechami kulturowymi, wartościami i założeniami, otwiera drogę do wzajemnego uznania i autorefleksji. To pierwszy krok do praktykowania pokoju.*

VISTULARTE: ¿Podría contarnos más sobre el II Congreso Internacional de Cultura para la Paz en Zacatecas y el libro colectivo "Diálogos por la Paz: Pensamiento, Sociedad y Estado", y cómo se vinculan con la cooperación académica internacional?

Dra. García: Los libros que hasta ahora hemos coordinado desde el Programa de Doctorado en Cultura de Paz constituyen un ejercicio académico de diálogo entre alumno y maestro, pues están formados de capítulos de coautoría. Tratan de ser ensayos del ejercicio práctico de la paz en el entorno inmediato del alumno. Los profesores queremos compartir estas visiones con otros teóricos y académicos que también trabajen enfoques y tendencias de paz.

VISTULARTE: ¿Qué impacto espera que tenga esta visita en la relación entre México y Polonia en términos de movilidad académica y proyectos culturales conjuntos?

Dra. García: Sé que impactará de manera positiva en nuestra universidad y en la Universidad de Łódź, para abrir fronteras y suscribirnos a un diálogo sostenido a partir de múltiples opciones de programas académicos que permitan ampliar nuestros horizontes. Estoy realmente muy contenta y agradezco su cordial recepción.

Agradecemos a la Dra. Laura Gemma Flores García por su tiempo, así como al Dr. Julián Ramírez García (Fundación Unamos Culturas) y a la Universidad de Łódź por su valiosa colaboración para hacer posible esta conversación.

Por: **Weronika Bazydło**
Fotografías cortesía de la **Dra. García**

VISTULARTE: Czy mogłaby Pani opowiedzieć więcej o II Międzynarodowym Kongresie Kultury Pokoju w Zacatecas oraz o książce „Dialogi na rzecz pokoju: Myśl, społeczeństwo i państwo”? Jak łączą się one z międzynarodową współpracą akademicką?

Dr García: Książki, które dotychczas koordynowaliśmy w ramach Programu Doktoranckiego Kultury Pokoju, stanowią akademicką przestrzeń dialogu między studentami a wykładowcami, ponieważ składają się z rozdziałów pisanych wspólnie. Są to próby praktycznego zastosowania idei pokoju w najbliższym otoczeniu studenta. Chcemy dzielić się tymi refleksjami z innymi badaczami zajmującymi się tematyką pokoju.

VISTULARTE: Jakiego wpływu spodziewa się Pani po tej wizycie w kontekście relacji między Meksykiem a Polską w zakresie mobilności akademickiej i wspólnych projektów kulturalnych?

Dr García: Wierzę, że wpłynie to pozytywnie na oba uniwersytety, otworzy granice i pozwoli nam wpisać się w trwały dialog oparty na licznych programach akademickich, które poszerzą nasze horyzonty. Jestem naprawdę bardzo szczęśliwa i dziękuję za tak serdeczne przyjęcie.

Dziękujemy dr Laurze Gemmie Flores García za poświęcony czas, a także dr Juliánowi Ramírezwowi García (Fundacja Unamos Culturas) oraz Uniwersytetowi Łódzkiemu za cenną współpracę przy realizacji tej rozmowy.

Przeprowadziła: **Weronika Bazydło**
Zdjęcia dzięki uprzejmości **dr García**

*¿Te interesa colaborar
con nosotros?*

Escríbenos un mensaje

**Be one
of us**

vistulararte@gmail.com

*Jesteś zainteresowany
współpracą z nami?*

Napisz do nas wiadomość

KWESTIA KOBIECA

**EL ARTE COMO TESTIMONIO
DE LA VOZ DE LAS MUJERES**

**SZTUKA JAKO ŚWIADECTWO
GŁOSU KOBIEC**

Organizada por Alison M. Gingeras y compuesta por obras de casi 150 artistas, Kwestia kobieca 1550–2025 propone una mirada amplia, incómoda y necesaria sobre la representación de las mujeres y su lugar en la historia del arte. Con obras de varias artistas de todo tiempo incluyendo a Artemisia Gentileschi y Celia Paul, la muestra despliega un entramado de imágenes, testimonios y relecturas que obligan al espectador a mirar de nuevo.

He visitado la exposición **“Kwestia kobieca 1550–2025” / “The Woman Question 1550–2025”**, en el Museo de Arte Moderno de Varsovia, organizada por **Alison M. Gingeras**, con obras de casi **150 artistas** y dividida en **nueve secciones temáticas**. La exposición estará disponible hasta el **3 de mayo de 2026**.

Siendo marzo el mes en que se conmemoran las luchas de las mujeres, esta es una exposición necesaria. Y, a pesar de que el arte moderno no siempre llega a conmoverme, he de decir que esta muestra me dejó boquiabierto.

En primer lugar, aunque se trata de una exposición en el Museo de Arte Moderno de Varsovia, recoge testimonios de artistas y obras que abarcan desde el año 1550. Muchos de esos trabajos, creados en momentos en que la lucha por los derechos de la mujer estaba aún en pañales si la comparamos con los logros alcanzados en los últimos siglos, nos demuestran que quizá los derechos no siempre estuvieron presentes, pero la valentía, la voz y la fuerza de las mujeres sí lo han estado, al igual que su sensibilidad, su tacto, su creatividad y su inteligencia.

Wystawa „Kwestia kobieca 1550–2025”, przygotowana przez Alison M. Gingeras i obejmująca prace blisko 150 artystek, oferuje szerokie, niepokojące i niezwykle potrzebne spojrzenie na reprezentację kobiet oraz ich miejsce w historii sztuki. Prezentując dzieła twórczyń z różnych epok, w tym Artemisii Gentileschi i Celi Paul, wystawa tworzy gęstą sieć obrazów, świadectw i reinterpretacji, które zmuszają widza do ponownego spojrzenia.

Odwiedziłem wystawę „Kwestia kobieca 1550–2025” / „The Woman Question 1550–2025” w Muzeum Sztuki Nowoczesnej (MSN) w Warszawie. Ekspozycja, kuratorowana przez Alison M. Gingeras, prezentuje dzieła niemal 150 artystek podzielone na dziewięć sekcji tematycznych. Wystawę można oglądać do 3 maja 2026 roku.

Ponieważ marzec jest miesiącem upamiętniającym walkę kobiet o ich prawa, jest to wystawa wręcz niezbędna. I choć sztuka współczesna nie zawsze mnie porusza, muszę przyznać, że ta ekspozycja wprowadziła mnie w zdumienie.

Przede wszystkim, mimo że mamy do czynienia z wystawą w Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie, wystawa gromadzi świadectwa artystek i dzieła powstałe już od roku 1550. Wiele z tych prac powstało w czasach, gdy walka o prawa kobiet była jeszcze w powijakach w porównaniu z osiągnięciami ostatnich stuleci, udowadnia nam jedno: choć prawa nie zawsze były obecne, ale odwaga, głos i siła kobiet – owszem; podobnie jak ich wrażliwość, wyczuwanie, kreatywność i inteligencja.

La exposición está dividida en nueve capítulos que no siguen una cronología fija, pero sí trazan líneas temáticas muy sugestivas. En ellas se explora desde la lucha de las mujeres por hacerse un lugar en el arte hasta las maneras en que han retado, a lo largo de la historia, la forma en que se las ha representado. También se pone de relieve cómo, muchas veces, aunque podían servir de musas, no les era permitido ser creadoras ellas mismas o, por lo menos, no contaban con la misma facilidad, las mismas credenciales ni la misma credibilidad que cualquier artista masculino podía tener simplemente por cuestión de género.

Cada pieza de la exposición vale la pena, y puedo dar fe de que han llegado obras de muy diversos lugares del mundo: Europa, Medio Oriente, Asia y América. Incluso parte de la muestra fue creada específicamente para esta exposición. Me gustaría comentar algunas de las obras que más me impactaron, con la tristeza de no poder abarcar la exposición entera, pero con la esperanza de que las que he decidido resaltar basten para motivarles a asistir.

Empiezo con **Susana y los viejos**, de **Artemisia Gentileschi**, una pintura de 1610 que representa la escena bíblica en la que una joven casada se baña cuando dos hombres, nombrados jueces, se acercan con la intención de abusar de ella. Como la muchacha no acepta el abuso, los hombres la amenazan con inventar un testimonio de adulterio en su contra.

En lugar de retratar a Susana como una mujer erótica o tímida, como hicieron varios — aunque no todos— de los artistas masculinos, la versión de Gentileschi sobresale porque la muestra desde la repulsión, la vulnerabilidad y, al mismo tiempo, la voluntad de protegerse. Esta pintura es considerada su primera obra firmada.

Wystawa podzielona jest na dziewięć rozdziałów, które nie trzymają się sztywnej chronologii, lecz wyznaczają bardzo sugestywne linie tematyczne. Eksplorują one drogę kobiet od walki o miejsce w świecie sztuki, po sposoby, w jakie na przestrzeni dziejów rzucały wyzwanie narzuconym im formom reprezentacji. Zwraca się także uwagę na fakt, że choć kobiety często mogły pełnić rolę muz, nie pozwalano im być twórczyniami — a przynajmniej nie z taką łatwością i uznaniem, jakie otrzymywali mężczyźni tylko ze względu na swoją płć.

Każdy element tej wystawy jest wart uwagi. Zgromadzono tu dzieła z niemal każdego zakątka świata: Europy, Bliskiego Wschodu, Azji i Ameryki. Część z nich została nawet stworzona specjalnie na potrzeby tej ekspozycji. Chciałbym przybliżyć kilka dzieł, które wywarły na mnie największy wpływ, lecz z żalem, że nie jestem w stanie objąć całości, ale z nadzieją, że te wybrane wystarczą, by zachęcić do odwiedzenia wystawy.

*Zacznę od obrazu „Zuzanna i starcy” **Artemizji Gentileschi** z 1610 roku, przedstawiającego biblijną scenę, w której młoda mężatka kąpie się, gdy dwóch mężczyzn (sędziów) osacza ją z zamiarem napaści. Gdy dziewczyna odrzuca ich zaloty, szantażują ją oskarżeniem o cudzołóstwo.*

W przeciwieństwie do wielu artystów płci męskiej, którzy malowali Zuzannę jako postać erotyczną lub nieśmiałą, wersja Gentileschi ukazuje ją poprzez odrazę, bezbronność i jednoczesną wolę walki o własne ciało. Obraz ten uznawany jest za pierwsze sygnowane dzieło artystki.

Llama mucho la atención que, al año siguiente de la realización de esta obra, en 1611, su maestro **Agostino Tassi** la violara. El padre de la artista llevó a Tassi ante los tribunales, y Artemisia sostuvo allí su testimonio de violación. Durante el proceso, a pesar de su condición de víctima, tuvo que pasar por exámenes ginecológicos y torturas para que su palabra fuera considerada verdadera. Hubo que “probar”, incluso, que había sido desflorada, lo que la revictimizó profundamente. Por eso no sorprende que en sus obras posteriores la mujer aparezca tantas veces en una posición de protagonismo y vaya más allá del motivo erótico —que también exploró— o del motivo tímido y débil con que otros insistieron en representarla.

También es de resaltar la reinterpretación contemporánea de **Betty Tompkins**, presente en la exposición con **Women Words Painting (Artemisia Gentileschi #2)**. En esta obra, Tompkins dialoga con el legado de Gentileschi e incorpora, sobre la imagen de Jael en **Jael y Sísara** (1620), transcripciones de disculpas públicas de algunos perpetradores de abusos sexuales denunciados a raíz del movimiento **MeToo**. En la pintura de Gentileschi, Jael va a dar muerte al militar Sísara, que yace dormido, para salvar a Israel de las tropas de Jabín, rey de Canaán. De esta manera, la obra logra inscribir sobre la imagen una memoria contemporánea de la violencia, la impunidad y la palabra pública, así como la figura de la mujer derrotando al sistema que la agrede y la somete.

*Uderzające jest to, że rok po powstaniu tego obrazu, w 1611 roku, jej nauczyciel **Agostino Tassi** dopuścił się wobec niej gwałtu. Ojciec artystki postawił Tassiego przed sądem, a Artemizja złożyła tam zeznania. Podczas procesu Artemisia była torturowana i poddawana upokarzającym badaniom, by „udowodnić” prawdziwość swoich zeznań. Nie dziwi więc, że w jej późniejszych dziełach kobieta tak często zajmuje centralne miejsce i wykracza poza motyw erotyczny — który również eksplorowała — oraz poza wizerunek istoty nieśmiałej i słabej, utrwalany przez innych.*

*Na uwagę zasługuje także współczesna reinterpretacja **Betty Tompkins**, obecna na wystawie w pracy „**Women Words Painting (Artemisia Gentileschi #2)**”. Artystka podejmuje dialog z dziedzictwem Gentileschi, nanosząc na wizerunek Jael z obrazu „**Jael i Sísara**” (1620) transkrypcje publicznych przeprosin sprawców nadużyć seksualnych ujawnionych w kontekście ruchu **MeToo**. W obrazie Gentileschi Jael zabija śpiącego dowódcę Siserę, aby ocalić Izrael przed wojskami Jabina, króla Kanaanu. W ten sposób dzieło wpisuje współczesną pamięć o przemocy i bezkarności w historyczny kontekst walki kobiety z systemem, który ją osacza.*

Women Words Painting (Artemisia Gentileschi #2), Betty Tompkins

La exposición también contiene un autorretrato de la artista italiana Sofonisba Anguissola, figura fundamental del Renacimiento. Sofonisba realizó un conocido retrato de Felipe II y trabajó en la corte española, aunque técnicamente no ocupó un cargo oficial de pintora de corte, sino que llegó como dama de compañía de Isabel de Valois y produjo numerosos retratos de la familia real.

Wystawa obejmuje także autoportret włoskiej artystki Sofonisby Anguissoli, ważnej postaci renesansu. Sofonisba stworzyła znany portret króla Filipa II i pracowała na dworze hiszpańskim. Choć formalnie nie pełniła funkcji nadwornej malarki przybyła jako dama dworu Izabeli de Valois i wykonała liczne portrety rodziny królewskiej.

En este autorretrato, Sofonisba no se presenta como una mujer decorada, maquillada o cargada de joyas, sino de una manera sobria, donde resalta sus propios atributos con gran maestría, especialmente en el rostro, y donde además exhibe su capacidad creativa en la pintura que aparece realizando dentro del mismo cuadro. La escasez de elementos que la identifiquen de manera convencional como mujer hace pensar que el retrato busca presentarla como a cualquiera de sus colegas masculinos. Es decir, se presenta a sí misma como una artista profesional y exhibe con gala su talento, un talento que tantas veces pudo haber sido cuestionado dada su condición de mujer en una época en que el arte estaba fuertemente dominado por artistas masculinos.

Un poco a manera de contraste, la artista francesa **Marie-Guillemine Benoist**, presente en la exposición a través de su autorretrato, se presenta a sí misma como una mujer menos sobria: con el cabello decorado y una toga fluida que permite apreciar sus formas femeninas, pero sin por ello dejar de lado su maestría en el retrato y la pintura histórica, que tanta fama le dieron en la época de la Revolución francesa, hasta el punto de recibir encargos del propio **Napoleón Bonaparte**. Aun así, no pude dejar de pensar en lo triste que resulta que, según sostienen algunas fuentes secundarias, su carrera pudiera haberse detenido a raíz de la promoción política de su marido durante la Restauración monárquica. De haber sido así, ello la habría relegado al papel esperado de esposa, a la sombra del ascenso de su marido.

W swoim autoportrecie Sofonisba nie przedstawia się jako kobieta ozdobiona czy wystrojona, lecz w sposób powściągliwy, podkreślając własne cechy z wielką biegłością, szczególnie w rysach twarzy, a zarazem ukazując swoje umiejętności twórcze poprzez obraz, który maluje wewnątrz obrazu. Niewielka liczba elementów identyfikujących ją w stereotypowy sposób jako kobietę sugeruje, że portret miał ukazać ją na równi z męskimi artystami: jako profesjonalistkę świadomą własnego talentu, który w tamtych czasach mógł być łatwo podważany.

Autorretrato, Sofonisba Anguissola
Autoportret, Sofonisba Anguissola

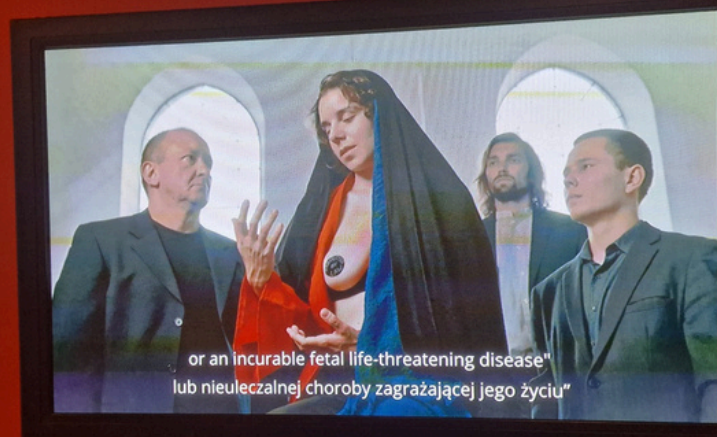

Dla kontrastu francuska artystka **Marie-Guillemine Benoist**, również obecna na wystawie poprzez autoportret, przedstawia się w sposób mniej powściągliwy: z ozdobionymi włosami i w zwiewnej szacie podkreślającej kobiece kształty, nie rezygnując przy tym ze swojej biegłości w portrecie i malarstwie historycznym, które przyniosły jej sławę w czasach rewolucji francuskiej, do tego stopnia, że otrzymywała zamówienia od samego **Napoleona Bonaparte**. Trudno jednak nie zauważyć, jak smutne jest to, że według niektórych źródeł jej kariera mogła zostać zahamowana wskutek politycznego awansu męża w okresie Restauracji, co mogło zepchnąć ją do roli żony pozostającej w jego cieniu.

Przechodząc do czasów współczesnych, projekcja krótkometrażowego filmu „**3.14159**” (2023) kolektywu **Art Project Revolution**, założonego przez białoruską artystkę **Dashę Brian**, porusza trudne kwestie dotyczące praw kobiet we współczesnej Europie. Zwraca uwagę na przemoc domową, ograniczenia w dostępie do aborcji, hipokryzję wobec kobiet w edukacji artystycznej oraz wykorzystywanie przemocy seksualnej wobec kobiet w czasie wojny. Projekt podzielony jest na trzy części: ciało w polityce, ciało w sztuce i ciało w wojnie.

Autoretrato, Marie-Guillemine Benoist
Autoportet, Marie-Guillemine Benoist

Pasando a tiempos más recientes, la proyección del corto **3.14159 (2023)**, del colectivo **Art Project Revolution**, fundado por la artista bielorrusa **Dasha Brian** en colaboración con otros artistas, presenta varios temas espinosos en torno a los derechos de las mujeres en la sociedad contemporánea europea. Allí se llama la atención sobre casos de violencia doméstica, restricción del aborto, hipocresía hacia la mujer en la educación artística y uso de la violencia sexual contra las mujeres en la guerra. El trabajo se organiza en tres capítulos: el cuerpo en la política, el cuerpo en el arte y el cuerpo en la guerra.

3.14159 (2023)

Una obra que me llamó fuertemente la atención fue **Ghost of a Girl with an Egg**, de **Celia Paul**. La pintura dialoga directamente con **Naked Girl with Egg**, de **Lucian Freud**, para quien Paul posó décadas antes. Celia Paul, artista en derecho propio, toma aquel cuadro de 1980–81, repite su composición y crea entonces una versión en la que se reapropia de su propio cuerpo y presenta, en 2022, cómo se sentía mientras posaba para aquella obra, una experiencia que ella misma ha descrito como traumática. Según su testimonio, mientras posaba, Paul se sentía frágil, vulnerable e incómoda con el trato clínico que sintió por parte de Lucian Freud. Teniendo en cuenta que Freud era su pareja, Paul sintió que el detalle con que Freud representaba sus atributos la hizo sentirse como un objeto de estudio mientras sus emociones se sentían desamparadas.

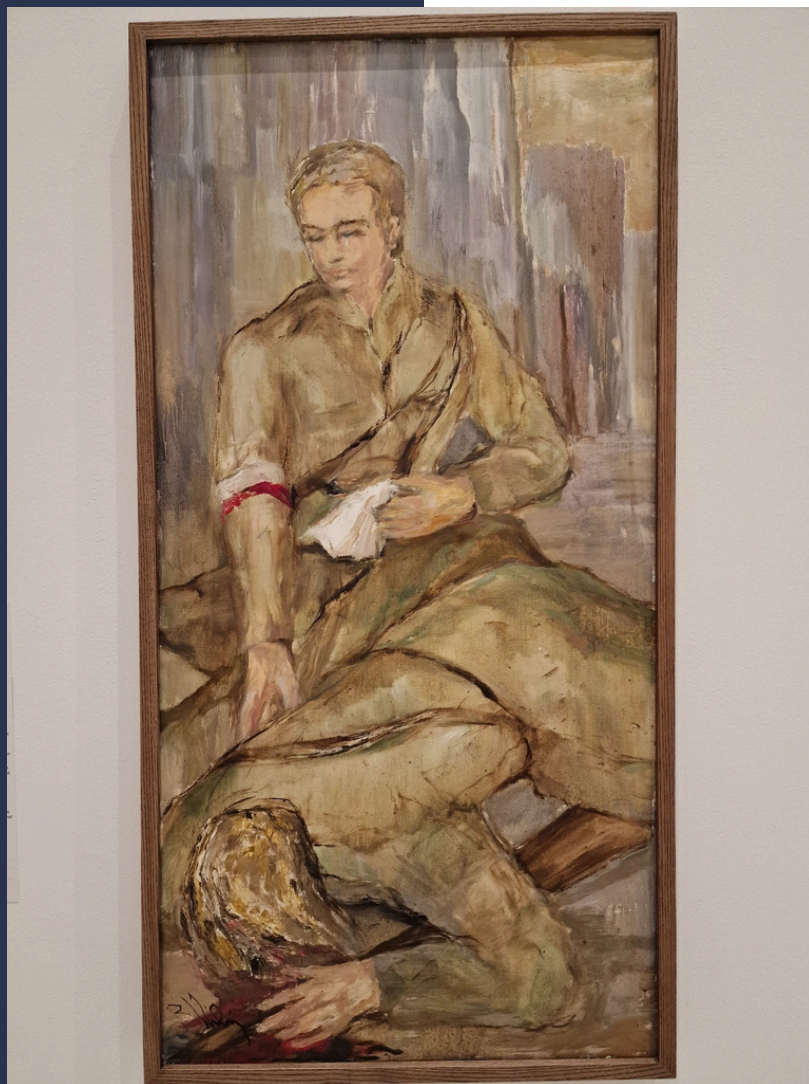
Jednym z dzieł, które szczególnie mnie poruszyło, jest „Ghost of a Girl with an Egg” Celi Paul. Obraz ten prowadzi bezpośredni dialog z „Naked Girl with Egg” Luciana Freuda, dla którego Paul pozowała dekady wcześniej. Jako samodzielna artystka Celia Paul powraca do kompozycji z lat 1980–81 i tworzy jej nową wersję, w której odzyskuje własne ciało, ukazując w 2022 roku swoje odczucia z czasu pozowania, doświadczenie, które sama określiła jako traumatyczne. Według jej relacji czuła się wówczas krucha, bezbronna i niekomfortowo w obliczu chłodnego, niemal klinicznego podejścia Freuda. Biorąc pod uwagę, że był on jej partnerem, sposób, w jaki przedstawiał jej ciało, sprawił, że czuła się jak obiekt badań, podczas gdy jej emocje pozostawały bez wsparcia.

Ghost of a Girl with an Egg,
Celia Paul

En su reinterpretación, emocionalmente cargada, se aprecia una mirada vacía y resignada. Así, la reapropiación que hace Paul de su cuerpo, de la obra y de su testimonio se convierte en la antítesis de la pintura original de Freud. Y es precisamente ahí donde trasciende el rol aceptado de modelo para afirmarse, sin ambigüedades, como artista.

W reinterpretacji Paul widoczna jest emocjonalna intensywność: puste, zrezygnowane spojrzenie staje się przeciwieństwem pierwotnego obrazu Freuda. Tym samym artystka przekracza rolę modelki i jednoznacznie afirmuje siebie jako twórczynię.

Adentrándonos más en el tema de la guerra, la exposición también presenta una obra de **Bronisława Wilimowska**, artista y veterana del **Levantamiento de Varsovia**, en la cual aparece la figura de **Krystyna Krahelska** atendiendo a un soldado herido. Krahelska fue poeta, miembro de la **Armia Krajowa**, autora de la canción **Hej chłopcy, bagnet na broń** y modelo de la sirena esculpida por **Ludwika Nitschowa** junto al Vístula, en el entorno de la actual estación de metro **Centrum Nauki Kopernik**.

*W kontekście wojny wystawa prezentuje również dzieło **Bronisławy Wilimowskiej**, artystki i uczestniczki **Powstania Warszawskiego**, przedstawiające **Krystynę Krahelską** opatrującą rannego żołnierza. Krahelska była poetką, członkinią **Armii Krajowej**, autorką pieśni „**Hej chłopcy, bagnet na broń**” oraz modelką warszawskiej Syreny autorstwa **Ludwika Nitschowej**, znajdującej się nad Wisłą, w pobliżu obecnej stacji metra **Centrum Nauki Kopernik**.*

Krystyna colaboró en actividades de enlace y mensajería, y también aprendió e instruyó a muchas mujeres en enfermería para poder prestar servicio durante el levantamiento. Desafortunadamente, murió al inicio mismo del Levantamiento de Varsovia, defendiendo la ciudad y el país que amaba, mostrándonos también que, en tiempos de guerra, las mujeres, a las que con tanta frecuencia se retrata solo como víctimas o como la parte vulnerable de la sociedad, pueden desplegar un enorme heroísmo.

Junto a esta pintura se encuentran también muchas otras piezas de arte hechas por sobrevivientes, por mujeres que encararon la guerra y la vivieron en carne propia. En ellas queda reflejado no solo el dolor del conflicto, sino también la manera en que la violencia sexual ha sido utilizada contra las mujeres en circunstancias en las que la humanidad parece perderse por completo.

Me pesa dejar fuera tantas otras piezas maravillosas que darían para un artículo aún más largo. Pero confío en que lo compartido hasta aquí baste para despertar en ustedes la curiosidad suficiente para visitar esta hermosa exposición en Varsovia. Yo, al menos, salí de ella no solo admirado, sino también profundamente conmovido. Porque **Kwestia Kobieta** no habla únicamente de mujeres en el arte: habla de la persistencia de su voz, de su inteligencia, de su dolor y de su fuerza a través de los siglos. Y pocas cosas me parecen más valiosas que una exposición capaz de recordarnos, con tanta belleza y tanta dureza al mismo tiempo, que esa voz nunca dejó de estar ahí.

Krystyna angażowała się w działalność łączniczą i kurierską, a także szkoliła kobiety w zakresie pielęgniarstwa, aby mogły służyć podczas powstania. Niestety zginęła na jego początku, broniąc miasta i kraju, który kochała. Jej historia pokazuje, że w czasie wojny kobiety, często przedstawiane jedynie jako ofiary, potrafią wykazać się ogromnym bohaterstwem.

Obok tego obrazu znajdują się także liczne dzieła stworzone przez ocalałe: te, które doświadczyły wojny bezpośrednio. Ukazują one nie tylko ból konfliktu, lecz także sposób, w jaki przemoc seksualna była wykorzystywana wobec kobiet w sytuacjach, gdy człowieczeństwo zdaje się zanikać.

*Żałuję, że nie mogłem omówić wielu innych wspaniałych prac, które zasługiwałyby na osobny, obszerniejszy tekst. Mam jednak nadzieję, że to, co zostało tu przedstawione, wystarczy, aby wzbudzić ciekawość i zachęcić do odwiedzenia tej niezwyklej wystawy w Warszawie. Ja wyszedłem z niej nie tylko pełen podziwu, lecz także głęboko poruszony. „**Kwestia Kobieta**” nie mówi bowiem jedynie o kobietach w sztuce: mówi o trwałości ich głosu, inteligencji, bólu i siły na przestrzeni wieków. A niewiele jest rzeczy bardziej wartościowych niż wystawa, która potrafi nam przypomnieć z równą dawką piękna i surowości, że ten głos nigdy nie przestał istnieć.*

**ELENA
PONIATOWSKA**

LA MAESTRA DE LAS PALABRAS

MISTRZYNI SŁOWA

ELENA

La maestra de las palabras. La que pregunta con curiosidad y escucha con empatía. ¿Qué palabras podrían describir a una persona que ha dedicado toda su vida a las letras? Periodista, cronista, escritora, autora de novelas, cuentos y poesía, premiada en numerosas ocasiones a nivel internacional. Mexicana con raíces francesas y polacas. Mujer, feminista y activista. Un modelo para todas las mujeres. Con mente aguda y corazón grande. Con una compasión incomparable, a lo largo de su trayectoria literaria ha dado voz a todos los marginados, los invisibles, los olvidados, a los sin voz. En sus 93 años (pronto cumple 94 años, el 19 de mayo), Elena Poniatowska Amor sigue siendo activa profesionalmente, vigente en el mundo literario y, sobre todo, querida y amada en México y en el mundo.

Elena Poniatowska proviene de la nobleza polaca de la familia Poniatowski. Su padre, Jean Joseph Évremond Sperry Poniatowski, era un noble francés cuya ascendencia se remonta a Estanislao II Poniatowski, último rey de la República de las Dos Naciones. Su madre, María de los Dolores Amor de Yturbe, era francesa de ascendencia mexicana. Después del inicio de la Segunda Guerra Mundial, emigró con su familia desde Francia a México. Aprendió el español en México de su nana y después realizó estudios en inglés en los Estados Unidos.

Más sobre la saga de Poniatowski en Vistularte 19
<https://vistularte.com/magazines/19/>

PONIATOWSKA

Mistrzyni słowa. Pyta z ciekawością i słucha z empatią. Jakimi słowami można opisać osobę, która całe swoje życie poświęciła pisaniu? Dziennikarka, kronikarka, pisarka, autorka powieści, opowiadań i poezji, wielokrotnie nagradzana na arenie międzynarodowej. Meksykanka o francuskich i polskich korzeniach. Kobieta, feministka i aktywistka. Wzór dla wszystkich kobiet. O bystrym umyśle i wielkim sercu. Z niespotykanym współczuciem, przez całą swoją literacką karierę, dawała głos wszystkim tym na marginesie, niewidzialnym, zapomnianym, tym, którzy głosu nie mieli. W wieku 93 lat (wkrótce, 19 maja, skończy 94 lata) Elena Poniatowska Amor pozostaje aktywna zawodowo, obecna w świecie literackim i, przede wszystkim, kochana i szanowana w Meksyku i na całym świecie.

Elena Poniatowska wywodzi się z polskiej arystokracji, z rodu Poniatowskich. Jej ojciec, Jean Joseph Évremond Sperry Poniatowski, był francuskim szlachcicem, którego pochodzenie sięga Stanisława Augusta Poniatowskiego, ostatniego króla Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Jej matka, María de los Dolores Amor de Yturbe, była Francuzką o meksykańskich korzeniach. Po wybuchu II wojny światowej Elena wyemigrowała z rodziną z Francji do Meksyku. Języka hiszpańskiego nauczyła się w Meksyku od swojej niani, a następnie studiowała w języku angielskim w Stanach Zjednoczonych.

Więcej o sadze Poniatowskich w Vistularte 19:
<https://vistularte.com/magazines/19/>

Aunque aprendió el español tras mudarse a México a los diez años de edad, en 2013 obtuvo el Premio Cervantes, el Premio de Literatura en Lengua Castellana, siendo la primera escritora mexicana y la cuarta mujer en recibirlo. El jurado la elogió así:

«Por una brillante trayectoria literaria en diversos géneros, de manera particular en la narrativa y en su dedicación ejemplar al periodismo. Su obra destaca por su firme compromiso con la historia contemporánea. Autora de obras emblemáticas que describen el siglo XX desde una proyección internacional e integradora. Elena Poniatowska constituye una de las voces más poderosas de la literatura en español de estos días.»[1]

Además, recibió el Premio Nacional de Periodismo, como la primera mujer en recibirlo. Aunque nunca hizo estudios académicos, posee títulos honoris causa de varias universidades de todo el mundo. Se dedicó al periodismo y a contar las historias de todos, desde los artistas más famosos en México y Latinoamérica hasta aquellos sin voz. Entre sus obras más emblemáticas, y al mismo tiempo más importantes de la literatura mexicana, está *La noche de Tlatelolco*, que recoge los testimonios de la masacre de los estudiantes el 2 de octubre de 1968 en la plaza de Tlatelolco en la Ciudad de México. En *Nada, nadie, las voces del temblor*, recoge las voces de los sobrevivientes de los terremotos del 19 y 20 de septiembre de 1985, el terremoto más destructivo de la historia de México.

ES[1] "Elena Poniatowska", Wikipedia, la enciclopedia libre. Disponible en: https://es.wikipedia.org/wiki/Elena_Poniatowska

Choć hiszpańskiego nauczyła się dopiero po przeprowadzce do Meksyku w wieku dziesięciu lat, w 2013 roku otrzymała Nagrodę Cervantesa, najważniejsze wyróżnienie literackie w języku hiszpańskim, stając się pierwszą meksykańską pisarką i czwartą kobietą w historii, która ją odebrała. Jury uzasadniło wybór następująco:

„Za znakomitą karierę literacką w różnych gatunkach, szczególnie w prozie, oraz za wzorowe oddanie dziennikarstwu. Jej twórczość wyróżnia się głębokim zaangażowaniem w historię współczesną. Autorka dzieł wybitnych, opisujących XX wiek z perspektywy międzynarodowej i integrującej. Elena Poniatowska jest jedną z najpotężniejszych współczesnych głosów literatury hiszpańskojęzycznej.”[1]

Ponadto otrzymała Narodową Nagrodę Dziennikarską jako pierwsza kobieta w historii. Choć nigdy nie ukończyła studiów akademickich, posiada tytuły honoris causa wielu uniwersytetów na całym świecie. Poświęciła się dziennikarstwu i opowiadaniu historii tak różnych ludzi: od najślynniejszych artystów w Meksyku i Ameryce Łacińskiej, po tych pozbawionych głosu. Wśród jej najślynniejszych, a zarazem najważniejszych dzieł literatury meksykańskiej znajduje się La noche de Tlatelolco (Noc na Tlatelolco), w którym udokumentowała masakrę studentów z 2 października 1968 roku na placu Tlatelolco w Mieście Meksyk. W książce Nada, nadie, las voces del temblor zebrała głosy ocalałych z trzęsień ziemi z 19 i 20 września 1985 roku, najbardziej niszczycielskiego kataklizmu w historii Meksyku.

PL[1] Wikipedia, s.v. „Elena Poniatowska”, https://es.wikipedia.org/wiki/Elena_Poniatowska.
Tłumaczenie redakcyjne.

¿Qué palabras tienen suficiente poder para elogiar a Elena Poniatowska, la gran dama de la palabra, la reina de la escritura? En cada una de sus obras hay sabiduría y empatía. Cada palabra sigue siendo relevante hoy en día, desde su primera novela *Lilus Kikus* (1954) hasta sus últimos artículos en la prensa mexicana que Poniatowska todavía nos regala frecuentemente. Ha abordado los temas más dolorosos e importantes en la historia de México, pero de una manera accesible y a la vez potente. Sus palabras llegan al corazón. Y no se van. Quedan con el lector, creciendo y floreciendo desde dentro.

Los lectores en Polonia tienen el placer y la fortuna de leer cuatro de sus libros traducidos al polaco. Podría decir que es un privilegio que deberíamos atesorar.

Foto: Giovanni Cimarosti

Jakie słowa mają wystarczającą moc, by oddać hołd Elenie Poniatowskiej, wielkiej damie słowa, królowej pisarstwa? W każdym z jej dzieł kryje się mądrość i empatia. Każde słowo pozostaje aktualne do dziś od jej pierwszej powieści Lilus Kikus (1954), aż po ostatnie artykuły w meksykańskiej prasie, którymi Poniatowska wciąż nas często obdarowuje. Podejmowała najbardziej bolesne i istotne tematy w historii Meksyku, robiąc to w sposób przystępny, a zarazem mocny. Jej słowa trafiają do serca. I nie odchodzą. Zostają z czytelnikiem, rosnąc i rozkwitając w jego wnętrzu.

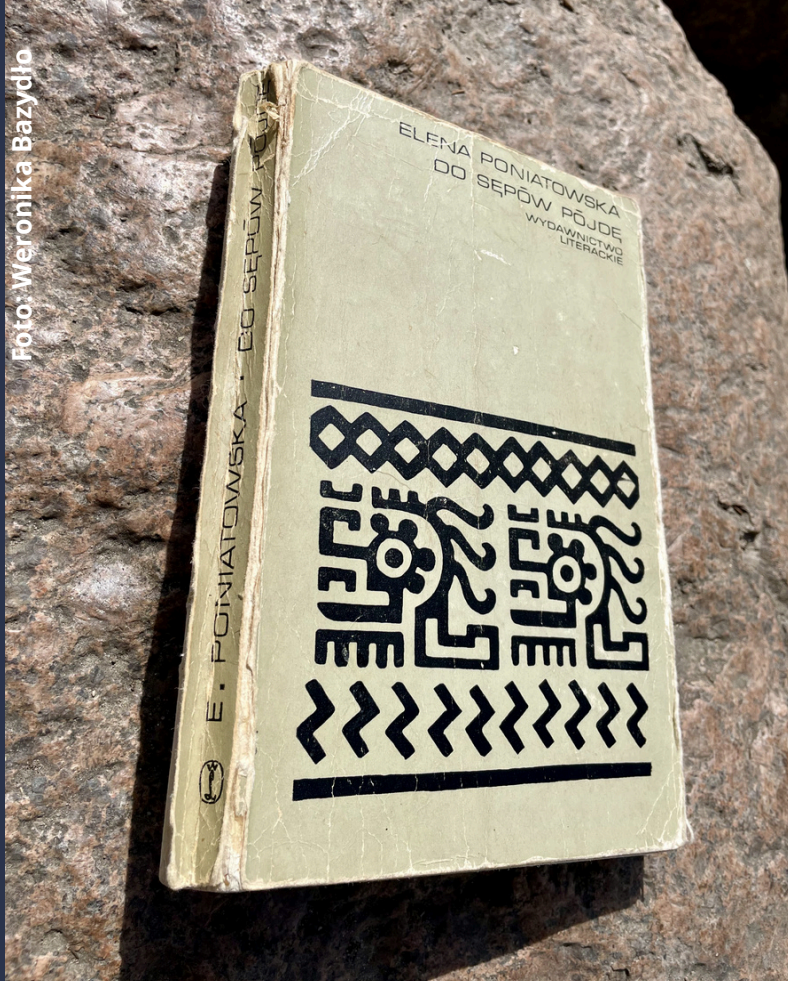
Czytelnicy w Polsce mają tę przyjemność i szczęście, że mogą przeczytać cztery jej książki przetłumaczone na język polski. Można powiedzieć, że to przywilej, który powinniśmy cenić.

Hasta no verte, Jesús mío

Hasta no verte, Jesús mío (1969) es la primera obra publicada en polaco en 1976. La novela captura la esencia de lo mexicano. Encapsula lo que significa ser mexicano con toda su dureza y mentalidad. Esta epopeya muestra la vida solitaria y errante del pueblo mexicano tras la Revolución de 1910. Sigue a Jesusa Palancares (basada en la revolucionaria Josephina Bórquez), una jovencita que viaja con los líderes revolucionarios a través del país, trabaja como puede y se sumerge en una soledad absoluta. Poniatowska cuenta la historia a través de la voz de Jesusa, en las palabras de una niña mexicana, pobre, sin educación formal, pero dura, resiliente, observadora y lista. La autora logra un libro que combina la crítica política y social con el realismo poético, escrito como una crónica documental.

«Ésta es la tercera vez que regreso a la tierra, pero nunca había sufrido tanto como en esta reencarnación ya que en la anterior fui reina. Lo sé porque en una videncia que tuve me vi la cola. Estaba yo en un salón de belleza y había unas lunas de espejo grandotas, largas, desde el suelo hasta arriba, y en una de esas lunas me vi el vestido y la cola. Alcancé a ver que se estiraba, muy lejos, y allá atrás ya para terminar, en la punta, figuraba un triángulo jaspeado de tigre con manchas negras y amarillas. Toda la ropa era blanca; ajuar de novia, pero allí donde acababa el vestido estaba el pedazo de piel de tigre como la flecha en la cola del diablo. Junto a mí se asomaron al espejo Colombina y Pierrot, Colombina de un lado y Pierrot del otro, los dos de blanco y con esas lunas negras que siempre les ponen.

Foto: Weronika Bazydło

Do sępów pójde

Do sępów pójde (1969) to pierwsza jej książka opublikowana po polsku (w 1976 roku). Powieść oddaje istotę meksykańskości. Zamyka w sobie to, co oznacza bycie Meksykaninem, w całej surowości i mentalności. Ta epopeja ukazuje samotne i tułacze życie meksykańskiego ludu po rewolucji 1910 roku. Śledzimy losy Jesusy Palancares (opartej na postaci rewolucjonistki Josephiny Bórquez), młodej dziewczyny, która podróżuje z przywódcami rewolucyjnymi przez cały kraj, pracuje chwytając się różnych zajęć i pogrąża się w absolutnej samotności. Poniatowska opowiada tę historię głosem Jesusy – słowami meksykańskiej dziewczyny, biednej, niewykształconej, lecz twardej, odpornej, spostrzegawczej i sprytnej. Autorka stworzyła książkę łączącą krytykę polityczną i społeczną z realizmem poetyckim, napisaną w formie kroniki dokumentalnej.

»En la Obra Espiritual les conté mi revelación y me dijeron que toda esa ropa blanca era el hábito con el que tenía que hacerme presente a la hora del juicio y que el Señor me había concedido contemplarme tal y como fui en alguna de las tres veces que vine a la tierra.

– Lo único que te queda de mancha es eso pinto que te vistes en la cola del vestido... Es lo único que te falta por blanquear y si no lo blanqueas devorará tu inocencia.»

— *Hasta no verte, Jesús mío*, 1969

Foto: Giovanni Cimarosti

„Trzeci już raz na ziemię wracam, ale nigdy tyle się nie nacierpiałam, co w tej reinkarnacji, bo w poprzedniej byłam królową. Wiem o tym, bo w jednym widzeniu, co je miałam, samą siebie zobaczyłam z trenem. Byłam w Salonie Kosmetycznym, gdzie stały lustra wielgachne, długie, od podłogi do samej góry, i w jednym z tych lusterek w sukni z trenem siebie zobaczyłam. Zdążyłam jeszcze dostrzec, że się bardzo daleko ciągnął, a tam, hen, z tyłu na samym koniuszku, miał trójkąt pocętkowany jak tygrys, w czarne i żółte plamy. Cała na biało byłam ubrana w strój panny młodej, ale tam gdzie się suknia kończyła, wisiał kawałek tygrysiej skóry, jak strzała w diablím ogniu. Koło mnie do tego lustra zaglądali kolombina i pierrot, kolombina z jednej strony, a pierrot z drugiej, oboje w białych ubraniach i czarne maseczki nosili, co im zawsze nakładają.

Opowiedziałem w Bractwie Spirytualnym o moim widzeniu i mi wytłumaczyli, że biała suknia to habit, w którym powinnam się stawić w godzinę Sądu, i że Pan mi dopuścił, żebym się mogła obejrzeć taką samiusieńką, jaka byłam za jednym z tych trzech razów, co na ziemię zesłałam.

— Jedna ci tylko plama została i to jest właśnie ta pstrokaczna na trenie sukni... Musisz się całkiem wybielić, bo jak tego nie wybielisz, całą niewinność ci zeżre.”[2]

PL[2] *Do sępów pójde*, Elena Poniatowska, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1976, przeł. Beata Babad

Querido Diego, te abraza Quiela

Apenas una mujer es capaz de entender la desesperanza y el dolor de ser abandonada por el hombre que ama. Esa mujer es Elena Poniatowska, quien dio voz a Angelina Beloff en su maravillosa novela *Querido Diego, te abraza Quiela*. ¡Y qué voz es esa! La novela corta, escrita en 1978, contiene un vasto mar de sufrimiento de una mujer abandonada y olvidada por su marido.

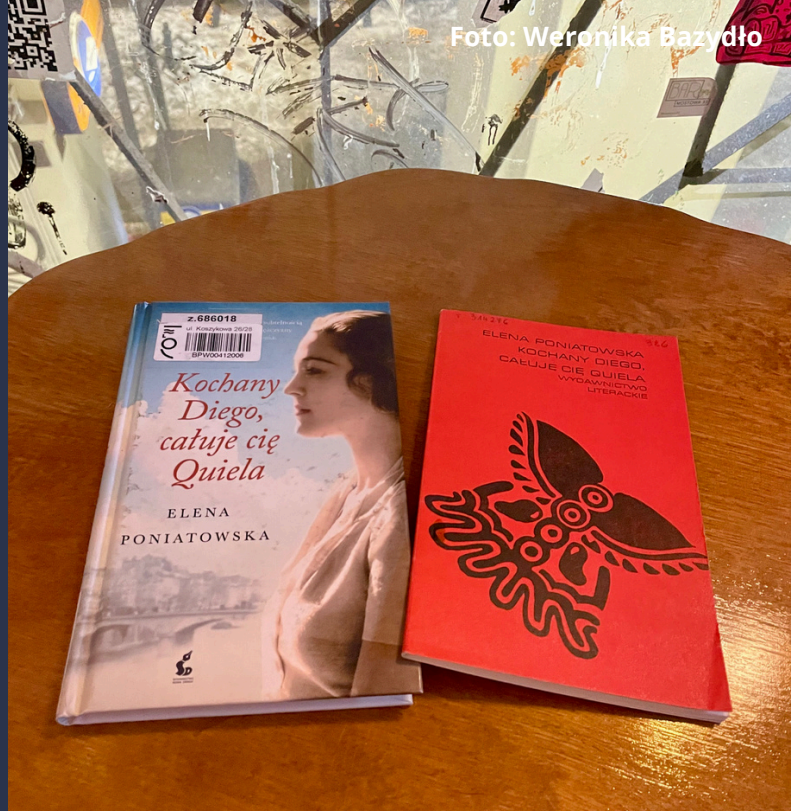
La historia, contada a través de las cartas de Quiela (el apodo cariñoso de Angelina) dirigidas a su entonces marido Diego Rivera, es impactante. Poniatowska relata el abandono desde un punto de vista inesperado: el amor no correspondido, la espera sin esperanza, la ternura utilizada y abusada. ¿Cómo es posible que una persona pueda ser tan olvidable, tan reemplazable?

«Hoy como nunca te extraño y te deseo Diego, tu gran corpachón llenaba todo el estudio. No quise descolgar tu blusón del clavo en la entrada: conserva aún la forma de tus brazos, la de uno de tus costados.»

— *Querido Diego, te abraza Quiela*, 1978

“Dzisiaj jak nigdy tęsknię za tobą i pragnę cię, Diego, twoja masywna postać wypełniała dawniej całą pracownię. Nie chciałam zdjąć twego kitla z gwoźdźcia koło drzwi, bo ciągle jeszcze zachowuje kształt twoich ramion i jednego boku.”[3]

La reseña completa de *Querido Diego* está disponible en Vistularte 32 <https://vistularte.com/magazines/32/>

Kochany Diego, całuje Cię Quiela

Tylko kobieta jest w stanie zrozumieć beznadzieję i ból porzucenia przez mężczyznę, którego kocha. Tą kobietą jest Elena Poniatowska, która użyczyła głosu Angelinie Beloff w swojej wspaniałej noweli Kochany Diego, całuje cię Quiela. I cóż to za głos! Ta krótka powieść, napisana w 1978 roku, zawiera ogromne morze cierpienia kobiety opuszczonej i zapomnianej przez męża.

Historia, opowiedziana poprzez listy Quieli (pieszczotliwy przydomek Angeliny) kierowane do jej ówczesnego męża Diego Riverę, robi ogromne wrażenie. Poniatowska relacjonuje porzucenie z nieoczekiwanej perspektywy: miłości nieodwzajemnionej, czekania bez nadziei, czułości wykorzystywanej i nadużywanej. Jak to możliwe, że ktoś może być tak łatwy do zapomnienia, tak łatwy do zastąpienia?

Pełna recenzja książki dostępna w Vistularte 32: <https://vistularte.com/magazines/32/>

PL[3] Przekład Danuta Rycerz z wydania 2015
Wydawnictwo Sonia Draga

Leonora

La biografía (aunque Poniatowska siempre destacó que no es una biografía, sino una novela) sobre Leonora Carrington, escrita en 2011, fue publicada en polaco en 2017. Poniatowska explora la vida de la leyenda del surrealismo y su turbulenta relación con el pintor Max Ernst. Leonora fue artista, pintora, escultora, mujer rebelde, indómita e incontrolable. También fue amiga de Elena durante cincuenta años. Ilustró el primer libro de Poniatowska, la novela corta *Lilus Kikus*, y regaló los dibujos originales a su amiga escritora. La obra abre una ventana a la vida increíble de una mujer excepcional a través de los ojos de su amiga.

Foto: Weronika Bazydło

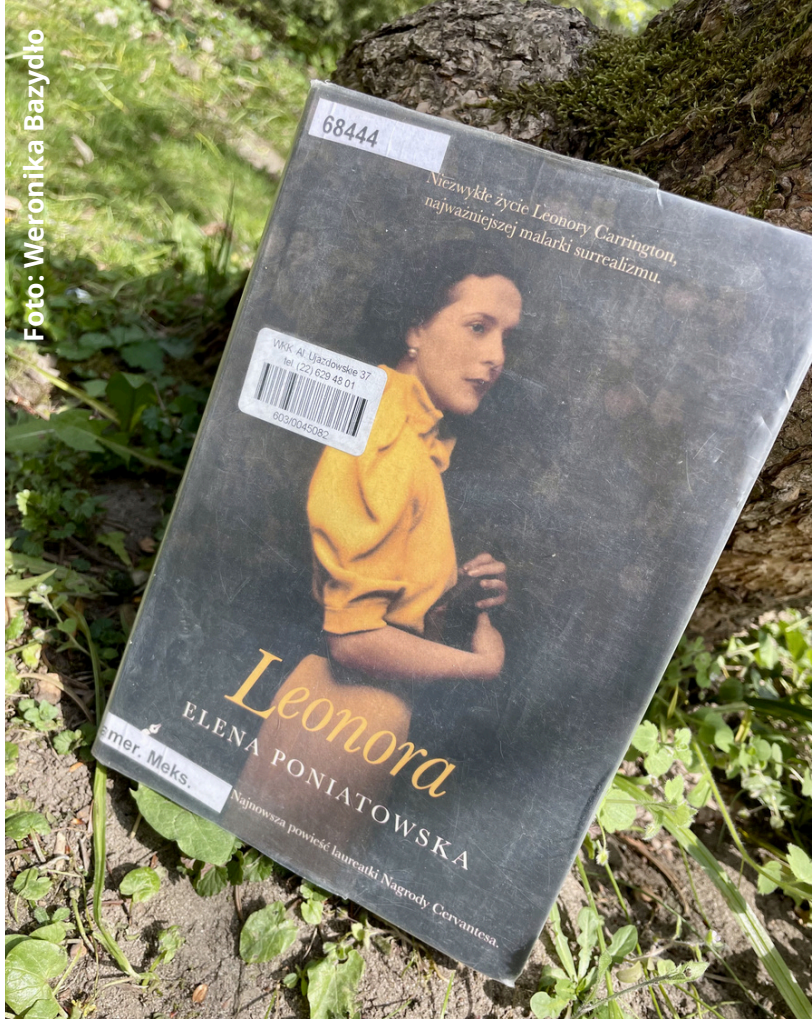

Foto: Weronika Bazydło

Leonora

Biografia Leonory Carrington (choć Poniatowska zawsze podkreślała, że to nie biografia, lecz powieść) napisana w 2011 roku, ukazała się po polsku w roku 2017. Poniatowska zgłębia życie legendy surrealizmu i jej burzliwy związek z malarzem Maxem Ernstem. Leonora była artystką, malarką, rzeźbiarką, kobietą zbuntowaną, nieujarzmioną i nieokiełznaną. Była także przyjaciółką Eleny przez pięćdziesiąt lat. To ona zilustrowała pierwszą książkę Poniatowskiej, nowelę Lilus Kikus, i podarowała oryginalne rysunki swojej przyjaciółce-pisarce. Dzieło to otwiera okno na niesamowite życie wyjątkowej kobiety widziane oczami jej przyjaciółki.

«En Crookhey Hall hay que dar muchos pasos para ir de un lado a otro. Dentro de la mansión gótica viven los Carrington, Harold el padre, Maurie la madre, Gerard, el hermano que sigue a Leonora y es su compañero de juegos, no así Patrick, demasiado grande, ni Arthur, demasiado chico. Dos cachorros scotch terrier comparten sus horas, Rab y Toby. Leonora se acuclilla frente a Rab para mirarlo a los ojos y su nariz roza su hocico.

—¿Andas a cuatro patas? —le pregunta su madre.

Leonora le sopla a la cara y Rab la muerde.

—¿Por qué haces eso? Podría dejarte una cicatriz —se espanta la madre.

Si los adultos les preguntan a los niños por qué hacen esto y lo otro es porque no saben entrar a esa zona misteriosa que se crea entre los niños y los animales.

—¿Me estás diciendo que yo no soy un animal? —le pregunta atónita Leonora a su madre.

—Sí, eres un animal humano.

—Yo sé que soy un caballo, mamá, por dentro soy un caballo.

—En todo caso eres una potranca, tienes los mismos ímpetus, la misma fuerza, te lanzas sobre los obstáculos y los brincas pero lo que yo veo frente a mí es una niña vestida de blanco con una medalla al cuello.

—Estás equivocada, mamá, soy un caballo disfrazado de niña.»

— Leonora, 2011

„W Crookhey Hall trzeba się dużo nachodzić, żeby przejść na drugi koniec domu. W gotyckiej posiadłości mieszkają Carringtonowie: ojciec Harold, matka Maurie, Gerard - brat, który urodził się po Leonorze i chętnie się z nią bawi w odróżnieniu od zbyt dorosłego Patricka i zbyt małego Arthura. Towarzystwa dotrzymują im dwa młode szkockie teriery, Rab i Toby. Leonora kuca koło Raba, zagląda mu w oczy i gładzi go nosem po pysku.

– Chodzisz na czworakach? – pyta matka.

Leonora dmucha psu w pysk i Rab ją gryzie.

– Po co tak robisz! Mógł ci zostawić bliznę – woła przestraszona Maurie.

Dorośli zadają takie pytania, bo nie mają wstępu do owej tajemnej strefy, jaka wytwarza się między dziećmi a zwierzętami.

– Chcesz powiedzieć, że ja nie jestem zwierzęciem? – pyta matkę zdumiona Leonora.

– Owszem, jesteś ludzkim zwierzęciem.

– Wiem doskonale, że jestem koniem, tam w środku jestem koniem.

– Co najwyżej źrebaczkciem, młodą klaczką, masz podobne narowy, taką samą siłę, rzucasz się na przeszkody, przesadzasz je, ale mimo to ja widzę przed sobą dziewczynkę w białej sukience, z medalikiem na szyi.

– Mylisz się, mamo, jestem koniem przebranym za dziewczynkę.”[4]

PL[4] Leonora, Elena Poniatowska, Katowice: Wydawnictwo Sonia Draga, 2017, przeł. Magdalena Olejnik

Jedyna w swoim rodzaju

Lupe Marín to bohaterka powieści Eleny z 2015 roku, będącej jej fabularyzowaną biografiją. Książka zgłębia życie meksykańskiej pisarki i drugiej żony Diego Rivery. Marín była powieściopisarką i feministką, znaną z dzieła *La Única* (1938), które wywołało skandal i było przez dekady ocenzurowane w Meksyku. Poniatowska przypomina nam o tej wyjątkowej meksykańskiej kobiecie w dziele, które „stanowi część wielkiego muralu, jaki Poniatowska tworzyła z drobiazgową pasją o kraju, do którego przybyła w 1942 roku. (...) To powieść poruszająca, jak poruszające były *Tinísima* i *Leonora*. (...) Jak murale Diego Rivery, *Jedyna w swoim rodzaju* jest kompozycją pełną intensywnych kolorów i licznych postaci”. [5] W 2016 roku powieść trafiła do Polski w oficjalnym przekładzie.

„Guadalupe podchodzi do niego, jego czerwone niczym cząstki grejpfruta wargi są tak pełne, że ciężą, Diego rozplata założone na brzuchu dłonie, otwiera ramiona i zagarnia ją całą, równie jak on wysoką, równie jak on zachłanną. – Czyżby wszystkie te owoce były twoje? Dokładnie tak, wszystkie owoce należą do Diego Rivery, światło kładące się na melonach i pomarańczach też jest Diego Rivery, delikatny meszek pokrywający brzoskwinie i skórka winogron to również jego własność.

Dos veces única

Lupe Marín es la heroína de la novela de 2015, una biografía novelada, de Elena. La obra explora la vida de la escritora mexicana y la segunda esposa de Diego Rivera. Marín fue una novelista y feminista conocida por su obra *La Única* (1938), una novela que provocó escándalo y fue censurada por décadas en México. Poniatowska nos recuerda a esa mujer mexicana única en una obra que “forma parte de ese gran mural que Poniatowska ha ido armando con devoción minuciosa sobre el país al que llegó a vivir en 1942. (...) [E]s una novela emocionante, como emocionantes han sido *Tinísima* y *Leonora*. (...) Como los muros de Diego Rivera, *Dos veces única* es un mural con colores intensos y muchísimos personajes[1]”. En 2016, la novela llegó a Polonia con la traducción oficial.

«Guadalupe viene hacia él, sus labios de gajos rojos se caen de tan llenos, sus manos sobre su vientre se abren y Diego la abarca entera, alta como él, voraz como él.

—¿A poco toda esa fruta es suya?
Sí, toda la fruta es de Diego Rivera, la luz en los melones y las naranjas es de Diego Rivera, el suave vello que cubre los duraznos y la piel de las uvas es de Diego Rivera.

ES[2] Javier Aranda Luna, “Dos veces única de Elena Poniatowska”, *La Jornada*, 14/10/2015

PL[5] Javier Aranda Luna, z artykułu “Dos veces única de Elena Poniatowska”, *La Jornada*, 14/10/2015

»Desde ese día Lupe se come al pintor a quien saca de una batea rebosante de mangos, sandías, plátanos y piñas. Después de hincarle los dientes y tragárselo, chupa la miel en sus largos dedos y se limpia la boca con la mano, una boca olmeca grande, fuerte, demandante.

—Ya no dejé nada.

—Nada —constata el pintor.

Julio Torri, atónito tras sus anteojos redondos, le explica a Diego:

—Me pidió que la trajera: «Llévame a conocerlo porque me voy a casar con él». No imaginé que te devoraría tan pronto.

Al ver a Diego sonreír, Lupe estira la mano hacia un plátano y lo pela, luego destripa una guanábana toda perfume:

—¿Han oído a las guanábanas caer sobre la tierra? —pregunta—. Caen muy bonito. Y ella, ¿caerá bonito?

Comerse una fruta a mordiscos, el jugo escurriendo por la comisura de los labios, es algo que Diego no ha visto antes. Mira los ojos verdes de sulfato de cobre, ¿o serán azules?, el cuello largo, el pecho plano de Lupe. La miel resbala hasta llegar al cuenco del vientre, resbala sobre los muslos, las largas piernas. Cuando de un tronido la mujer revienta una manzana, Diego escucha el ruido en su corazón. También en sus entrañas. «Va a relinchar», pero no es el relincho lo que lo parte como un rayo, sino la mano que se alarga. Esa mano es una garra y una flor de manita a la vez, un sarmiento, una raíz, una pata de gallo con espolones, un tronco de vid, una antiquísima concha de mar, una rama de marihuana, un flamboyán.»

— *Dos veces única*, 2015

“Od tamtego dnia Lupe pożera malarza, którego wyciągnęła sobie z tacy pełnej arbuzów, mango, bananów i ananasów. Zagłębia kły, połyka, zlizuje miód z długich palców i ociera usta dłonią, duże olmeckie usta, mocne i władcze.

– Zjadłam wszystko.

– Wszystko – potwierdza malarz.

Julio Torri przygląda się scenie w osłupieniu zza swoich okrągłych okularków, tłumaczy się przed Diegiem:

– Prosiła mnie, żebym ją przyprowadził: „Zabierz mnie do niego, bo to będzie mój mąż”. Nie przypuszczałem, że tak szybko przejdzie do konsumpcji.

Widząc, że Diego się uśmiecha, Lupe chwytła banana, obiera go ze skórki, potem otwiera owoc flaszowca o odurzającym zapachu.

– Słyszeliście, jaki odgłos wydają upadające na ziemię flaszowce? – pyta. – Pięknie spadają. A ona? Też pięknie spadnie?

Zjada owoc, wbijając zęby w jego mięsz, tak że sok ścieka z kącika ust. Czegoś takiego Diego jeszcze nie widział. Patrzy w grynszpanowe oczy, a może raczej niebieskie? Wpatruje się w długą szyję i płaską pierś Lupe. Słodki nektar płynie aż do zagłębienia brzucha, cieknie po udach, długich nogach. Kiedy jednym ruchem dziewczyna rozłupuje jabłko, Diego słyszy echo chrupnięcia aż gdzieś głęboko w sercu. W samych trzewiach. „Zaraz zarzy”. Ale to nie rzenie spada nań niczym grom, lecz dłoń wyciągająca się ku niemu. Ta dłoń to szpon i czarci rękodrzew, pęd winorośli, kłocze, kurza łapka z ostrogami, prastara muszla morska, gałązka marihuany, brezyłka.”[6]

PL[6] Jedyna w swoim rodzaju, Elena Poniatowska, Katowice: Wydawnictwo Sonia Draga, 2016, przeł. Magdalena Olejnik

El amante polaco

La gran epopeya que sigue dos tiempos, dos países, dos personajes: Estanislao August Poniatowski, último rey de Polonia, en el siglo XVIII, y la joven Elena al llegar a México en 1942. La autobiografía que todos habían esperado. La obra que explora las raíces polacas de la autora. Cada capítulo está dividido en dos líneas narrativas: la de Estanislao y la otra de Elena. Cada capítulo revela dos vidas vibrantes, curiosas, inesperadas.

Poniatowska, tanto autora como aristócrata polaca, es poco conocida en Polonia. Quiero decir "poco" porque parece insuficiente. Sus protagonistas han tenido vidas fascinantes, extravagantes, duras y bellas. Pero Elena, por sí misma, ha vivido una vida llena de historias, aventuras y encuentros que sigue y seguirá inspirando a generaciones presentes y futuras. Hasta ahora, no existe ninguna traducción de *El amante polaco*. Las palabras de Elena sobre su vida y la de sus ancestros todavía no existen en polaco, no están traducidas ni leídas en Polonia. ¡Y qué lástima es esta!

El amante polaco (Polski kochanek)

Wielka epopeja tocząca się w dwóch planach czasowych, dwóch krajach i skupiona wokół dwóch postaci: Stanisława Augusta Poniatowskiego, ostatniego króla Polski w XVIII wieku, oraz młodej Eleny przybywającej do Meksyku w 1942 roku. To autobiografia, na którą wszyscy czekali; dzieło, które zgłębia polskie korzenie autorki. Każdy rozdział jest podzielony na dwie narracje: Stanisława i Eleny. Każdy z nich odkrywa dwa tętniące życiem, ciekawe i nieoczywiste życiorysy.

Poniatowska, zarówno jako autorka, jak i arystokratka polskiego pochodzenia, pozostaje w Polsce mało znana. A mówiąc „mało”, ma się wrażenie, że to wciąż zdecydowanie za mało. Jej bohaterowie wiedli życie fascynujące, ekstrawaganckie, trudne i piękne. Ale sama Elena przeżyła życie pełne historii, przygód i spotkań, które wciąż inspirują i będą inspirować obecne oraz przyszłe pokolenia. Jak dotąd książka ta nie doczekała się polskiego przekładu. Słowa Eleny o jej życiu i o jej przodkach wciąż nie istnieją w języku polskim, nie zostały przetłumaczone ani nie są czytane w Polsce. A wielka to szkoda!

Foto: Giovanni Cimarosti

Elena Poniatowska recibe su retrato, dibujado por Juan Walle (marzo de 2026).

Elena Poniatowska otrzymuje portret narysowany przez Juana Walle (marzec 2026).

«¿Qué les sucede a los niños que como Stanisław no saben lo que es el crepúsculo porque en su país el día es interminable? ¿Qué les sucede si solo pueden conocer la noche en un abrir y cerrar de ojos?

El coche entra a Wołczyn y, ya en la sala, frente a la chimenea, Stanisław pregunta:

—Mamá, ¿qué es la patria?

Konstancja abre la ventana y le señala la tierra.

—¡Esto! ¡Mira para allá! —La madre habla como si le arrancaran un pedazo del cuerpo—. ¿Entiendes, Staś?

—Levanta la voz—. Los campos que ves allá afuera son tu tierra.

(...)

—Polonia, hijo mío, es inmensa y va del Báltico al Mar Negro, del corazón de Prusia al corazón de Rusia. ¡Somos el imperio más vasto!

—Entonces somos muchos países, somos Rusia y somos Prusia y somos Austria y somos Suecia y somos...

—No —corrige Konstancja—, somos Polonia. Tú solo llevas dentro de tu corazón a Polonia...

(...)

—Cochinas judías —nos grita una mujer que levanta sus dos brazos para tender las sábanas en la azotea al lado de la casa que mamá alquiló en la calle de Guadiana, casi frente al Hotel María Cristina, en la colonia Cuauhtémoc de la Ciudad de México—. ¡Cochinas judías, regrésense a su país!

—Nos trajo la cigüeña de París —replica mi hermana, quien no se arredra ante nada.

—¿Cuál será nuestro país? —le pregunto inquieta.

—¡Ay, hombre, cualquiera!

A los diez años, mi hermana me llama hombre, mula o mana (manita cuando está de buenas). Lo que más le gusta es mula.

(...)

No sabía yo que mamá era mexicana.»

— *El amante polaco*, 2019

„Co dzieje się z dziećmi, które tak jak Stanisław nie wiedzą, czym jest zmierzch, bo w ich kraju dzień nie ma końca? Co się z nimi dzieje, jeśli mogą poznać noc tylko w mgnieniu oka?

Powóz wjeżdża do Wołczyna i już w salonie, przed kominkiem, Stanisław pyta:

— Mamó, co to jest ojczyzna?

Konstancja otwiera okno i wskazuje mu ziemię.

— To! Patrz tam! — Matka mówi tak, jakby wyrivano jej kawałek ciała. — Rozumiesz, Stasiu? — Podnosi głos. — Pola, które widzisz tam na zewnątrz, to twoja ziemia.

(...)

— Polska, mój synu, jest ogromna i rozciąga się od Bałtyku po Morze Czarne, od serca Prus po serce Rosji. Jesteśmy najrozleglejszym imperium!

— Więc jesteśmy wieloma krajami, jesteśmy Rosją i jesteśmy Prusami, i jesteśmy Austrią, i jesteśmy Szwecją, i jesteśmy...

— Nie — poprawia Konstancja — jesteśmy Polską. Ty nosisz w swoim sercu tylko Polskę...

(...)

— Brudne Żydówki! — krzyczy na nas kobieta, która unosi obie ręce, by rozwiesić prześcieradła na dachu obok domu, który mama wynajęła przy ulicy Guadiana, niemal naprzeciwko hotelu María Cristina, w dzielnicy Cuauhtémoc w Mieście Meksyk. — Brudne Żydówki, wracajcie do swojego kraju!

— Przyniósł nas bocian z Paryża — odpowiada moja siostra, która przed niczym nie czuje lęku.

— Który kraj będzie nasz? — pytam ją zaniepokojona.

— Ach, człowieku, jakkolwiek!

W wieku dziesięciu lat moja siostra nazywa mnie „człowiekiem”, „mułem” lub „maną” (siostrzyczką, gdy jest w dobrym humorze). Najbardziej lubi „muła”.

(...)

Nie wiedziałam, że mama była Meksykanką”.[7]

PL[7] Tłumaczenie redakcyjne.

¿Qué me gustaría decir a Doña Elena? Gracias, sobre todo. Gracias por ser un modelo de mujer fuerte en mi vida y en mi trabajo. Gracias por cada libro, cada cuento y cada artículo: una fuente de tanta inspiración y placer de leerlos. Gracias por cada palabra, por cada entrevista, por enseñarnos cómo escuchar con curiosidad y empatía. Gracias por siempre apoyar las causas de las mujeres y contar sus historias. Gracias por dejarnos, humildes lectores, entrar y vivir en el mundo de Elena Poniatowska.

Co chciałabym powiedzieć Doñi Elenie? Przede wszystkim: dziękuję. Dziękuję za bycie wzorem silnej kobiety w moim życiu i mojej pracy. Dziękuję za każdą książkę, każde opowiadanie i każdy artykuł – źródło tak wielkiej inspiracji i przyjemności z lektury. Dziękuję za każde słowo, za każdy wywiad, za nauczanie nas, jak słuchać z ciekawością i empatią. Dziękuję za nieustanne wspieranie spraw kobiet i opowiadanie ich historii. Dziękuję, że pozwala nam, skromnym czytelnikom, przebywać w świecie Eleny Poniatowskiej.

Foto: Giovanni Cimarosti

Autoría: **Weronika Bazydło**
Fotografías: **Giovanni Cimarosti, Weronika Bazydło**

Autorka: **Weronika Bazydło**
Zdjęcia: **Giovanni Cimarosti, Weronika Bazydło**

A portrait of Don Pedro de Aranda, a Spanish statesman and diplomat. He is depicted from the chest up, wearing a dark blue coat with ornate gold embroidery on the lapels and a red sash. He has a serious expression and is looking slightly to the right. The background is dark and indistinct.

DON PEDRO DE ARANDA

PRIMER EMBAJADOR DE ESPAÑA EN POLONIA

PIERWSZY AMBASADOR HISZPANII W POLSCE

El Ex.^o Sor D. P.^o Pablo Abarca de Bolea Conde
de Aranda Cap.ⁿ Grál. de los R.^{os} Cortes y de Cast.^a la
nueva, Pres.^{te} del Con.^o Establecio en Madrid el Fri.
de la Auditoria de Guerra Año 1767

Lisboa en ruinas
Lizbona w ruinach

Al conde de Aranda le gustaban las aventuras. Nació como Pedro Pablo Abarca de Bolea y Ximénez de Urrea en 1719. Como uno de los nobles más ricos de la Aragón del siglo XVIII, podía elegir entre una carrera política o militar. Empezó por esta última.

Durante la Guerra de Sucesión Austriaca, luchó con éxito contra los austriacos en el norte de Italia. Los Borbones conquistaron entonces el ducado de Parma y Piacenza, y el conde de Aranda alcanzó el rango de mariscal de campo.

Hrabia de Aranda, lubił przygody. Urodził się jako Pedro Pablo Abarca de Bolea y Ximénez de Urrea w 1719 r. Jako jeden z najbogatszych szlachciców w osiemnastowiecznej Aragonii, mógł wybrać karierę polityczną lub wojskową. Zaczął od tej drugiej ścieżki.

W czasie wojny o sukcesję austriacką z powodzeniem walczył z Austriakami w północnych Włoszech. Burbonowie zdobyli wówczas księstwo Parmy i Piacenzy, a hrabia de Aranda rangę marszałka polnego.

El 1 de noviembre de 1755, un enorme terremoto arrasó Lisboa. Murieron varias decenas de miles de personas. Entre ellas, el embajador español. Se creía comúnmente que el terremoto había sido un castigo divino y, lo que es más, que podría repetirse. Por esta razón, ningún noble español se apresuró a ocupar el puesto de su colega fallecido.

Solo el intrépido conde de Aranda asumió el riesgo. No permaneció mucho tiempo en el puesto. A pesar de su creciente influencia y popularidad, tuvo que regresar a España porque se ganó la antipatía del primer ministro portugués. En Madrid asumió el cargo de director general de artillería, pero allí, para variar, se peleó con el ministro de guerra español.

Decidió abandonar la política. Se retiró a la finca familiar cerca de Zaragoza, se dedicó a la granja y casó a su hija. Sin embargo, pronto sintió nostalgia de viajar.

La oportunidad de emprender una nueva aventura surgió cuando Carlos III, casado con la princesa sajona María Amalia, ascendió al trono de España. El padre de María Amalia, Augusto, era elector de Sajonia y rey de Polonia. Por ello, Carlos III decidió abrir una embajada en Varsovia. En 1760, Pedro de Aranda fue nombrado embajador extraordinario en Polonia.

El nuevo embajador tuvo que abrir camino por su cuenta, ya que España no había tenido antes una representación diplomática permanente a orillas del Vístula. Buscó una residencia con la ayuda del primer ministro del rey Augusto, Enrique Bruhl. Finalmente, se instaló en la antigua residencia de los Przebendowski, donde hoy se encuentra el Museo de la Independencia.

W dniu 1 listopada 1755 roku ogromne trzęsienie ziemi zrujnowało Lizbonę. Zginęło kilkadziesiąt tysięcy ludzi. Wśród nich hiszpański ambasador. Powszechnie uważano, że trzęsienie ziemi, było karą boską i co więcej, może się powtórzyć. Z tego powodu żaden hiszpański szlachcic nie kwapił się do objęcia posady po zmarłym koledze.

Ryzyko podjął dopiero nieustraszony hrabia de Aranda. Na placówce nie zabawił długo. Mimo rosnących wpływów i popularności musiał wracać do Hiszpanii, ponieważ naraził się portugalskiemu premierowi. W Madrycie objął posadę dyrektora generalnego artylerii, ale tam dla odmiany pokłócił się z hiszpańskim ministrem wojny.

Postanowił porzucić politykę. Zaszył się w rodzinnym majątku koło Saragossy, zajął się gospodarstwem, wydał za mąż córkę. Szybko jednak zatęsknił do podróży.

Okazja do nowej przygody nadarzyła się, kiedy hiszpański tron objął Karol III żonaty z saską księżniczką Marią Amalią. Ojciec Marii Amalii, August, był elektorem saskim i królem Polski. Karol III postanowił więc otworzyć ambasadę w Warszawie. W 1760 r. nominację na ambasadora nadzwyczajnego w Polsce otrzymał Pedro de Aranda.

Nowy ambasador sam sobie przecierał szlaki, ponieważ Hiszpania nie miała wcześniej stałej placówki dyplomatycznej nad Wisłą. Rezydencji poszukiwał korzystając z pomocy pierwszego ministra króla Augusta, Henryka Bruhla. Ostatecznie zamieszkał w dawnej rezydencji Przebendowskich, w której dziś mieści się Muzeum Niepodległości.

De la correspondencia del conde nos enteramos de que la Embajada del Reino de España también contrató a un secretario de la embajada, un secretario del embajador, un intendente, un mozo de cuerdas, lacayos y dos nobles polacos. Quizás los polacos trabajaban allí como traductores.

Pedro de Aranda también contrató a cocineros franceses, encargados de garantizar la máxima calidad de los platos durante los banquetes, los bailes y las fiestas de carnaval. Los bailes de máscaras organizados en enero y febrero de 1761 le dieron al embajador español gran notoriedad en toda Varsovia. Al primer baile asistieron 400 personas, ¡y al último hasta 1200!

A los invitados se les sirvieron aperitivos fríos y calientes, pasteles, bollos, dulces, café, té y chocolate, así como numerosos vinos españoles. El propio embajador recordaba: «El sábado 13 del corriente di un baile en máscara con la concurrencia de mil billetes. El lunes 22 otro con la de mil y doscientos; en ambos se logró una escogida concurrencia, mucha tranquilidad y desempeño mio, por cuya completa combinación de circunstancias queda toda esta corte y nación admirada y agradecida».

Z korespondencji hrabiego dowiadujemy się, że Ambasada Królestwa Hiszpanii zatrudniła także Sekretarza Ambasady, Sekretarza Ambasadora, intendenta, stajennego, lokajów i dwóch polskich szlachciców. Być może Polacy pracowali tam jako tłumacze.

Maria Amalia

Pedro de Aranda zaangażował też kucharzy z Francji, którzy mieli zadbać o najwyższą jakość potraw w czasie uczt, balów i zabaw karnawałowych. Bale maskowe zorganizowane w styczniu i lutym 1761 roku przyniosły hiszpańskiemu ambasadorowi rozgłos w całej Warszawie. Na pierwszy bal przybyło 400 osób, na ostatni aż 1200!

Gościom podano ciepłe i zimne przekąski, ciasta, bułeczki, słodczy, kawę, herbatę i czekoladę oraz liczne wina hiszpańskie. Sam ambasador wspominał: "W sobotę 13. dnia bieżącego miesiąca wydałem bal maskowy z udziałem tysiąca biletów. W poniedziałek 22. odbył się kolejny, z frekwencją wynoszącą tysiąc dwieście osób; na obu imprezach udało się zgromadzić wybraną publiczność, panowała tam spokojna atmosfera, a ja sam wypadłem znakomicie, dzięki czemu cały dwór i naród są pełni podziwu i wdzięczności."

Carlos III

En una carta al secretario de Estado, Ricardo Wall, añadía: «Puedo asegurar a Su Excelencia que nunca he gastado dinero con tanto placer y nunca he tenido una satisfacción similar por ello».

No gastaba el dinero solo en fastuosas fiestas. Su tarea consistía en organizar un servicio postal diplomático permanente entre Varsovia y Madrid. También cumplió con esta tarea. La embajada española en Varsovia contrató a ocho mensajeros extraordinarios para el transporte del correo. Estos recorrían principalmente la ruta Madrid-Varsovia, pasando por París o Viena. A veces también llevaban correo a Berlín, San Petersburgo y Estocolmo.

Hoy en día, enviar un correo electrónico nos lleva un segundo. Las cartas del conde de Aranda tardaban tres semanas, y en invierno incluso cuatro, en llegar a su destinatario en España.

Hoy en día, los sistemas de seguridad protegen nuestra correspondencia por correo electrónico. Sin embargo, las cartas de y hacia Aranda que atravesaban los territorios prusianos eran abiertas por agentes del rey de Prusia, quienes asaltaban a los mensajeros españoles. Por esta razón, las cartas solían estar encriptadas. Se sustituían palabras, sílabas y signos de puntuación por números específicos.

W liście do sekretarza stanu, Ricarda Walla, dodawał: "Mogę zapewnić Waszą Ekszelencję, że nigdy nie wydawałem pieniędzy z taką przyjemnością i nigdy nie miałem z tego powodu podobnej satysfakcji."

Pieniądze wydawał nie tylko na wystawne przyjęcia. Jego zadaniem była organizacja stałej poczty dyplomatycznej między Warszawą a Madrytem. Z tego zadania także się wywiązał. Hiszpańska ambasada w Warszawie zatrudniła do przewozu poczty ośmiu kurierów nadzwyczajnych. Kursowali oni przede wszystkim na trasie Madryt-Warszawa, poprzez Paryż lub Wiedeń. Czasami wozili pocztę także do Berlina, Petersburga i Sztokholmu.

Dziś wysłanie maila zajmuje nam sekundę. Listy hrabiego de Arandy potrzebowały trzy, a zimą nawet cztery tygodnie, by dotrzeć do adresata w Hiszpanii.

Dziś systemy bezpieczeństwa chronią naszą mailową korespondencję. Tymczasem listy od i do Arandy przechodzące przez ziemie pruskie były otwierane przez agentów króla Prus, którzy napadali na hiszpańskich kurierów. Z tego powodu listy bywały szyfrowane. Poszczególne słowa, sylaby i znaki przestankowe zamieniano na konkretne liczby.

Para descifrar ese código era necesario disponer de la clave adecuada. Era práctica habitual en la diplomacia española del siglo XVIII que el embajador que se dirigía a su destino recibiera, además de las instrucciones y las cartas credenciales, un nuevo código con el que debía comunicarse con Madrid. Se recomendaba cifrar la correspondencia solo para la información más importante enviada a través de mensajeros extraordinarios.

Cuando comenzó la guerra entre España y Gran Bretaña, Pedro de Aranda recibió la orden de regresar a su país. El 18 de mayo de 1761, el conde abandonó Varsovia. La misión diplomática siguió funcionando sin embajador durante tres años más, y el chargé d'affaires envió a Madrid informes sobre los últimos meses del reinado de Augusto III, el turbulento interregno y la elección del nuevo rey, durante la cual Rusia intervino militarmente.

Żeby odczytać taki szyfr trzeba było posiadać odpowiedni klucz. Praktyką hiszpańskiej dyplomacji w XVIII wieku było, że ambasador udający się na placówkę otrzymywał, obok instrukcji i listów uwierzytelniających, nowy szyfr, przy pomocy którego miał kontaktować się z Madrytem. Polecano szyfrować korespondencję tylko dla najważniejszych informacji wysyłanych za pośrednictwem kurierów nadzwyczajnych.

Kiedy rozpoczęła się wojna między Hiszpanią a Wielką Brytanią, Pedro de Aranda dostał rozkaz powrotu do kraju. W dniu 18 maja 1761 roku hrabia opuścił Warszawę. Placówka bez ambasadora funkcjonowała jeszcze trzy lata, a chargé d'affaires wysyłał do Madrytu relacje z ostatnich miesięcy panowania Augusta III, burzliwego bezkrólewia i wyborów nowego króla, w czasie których zbrojnie interweniowała Rosja.

Pedro de Aranda

A su regreso a España, Pedro de Aranda fue nombrado presidente del Consejo de Castilla, es decir, jefe del gobierno. Introdujo una serie de reformas en el espíritu de la Ilustración, entre otras cosas, ordenó el primer censo de población, formalizó el reclutamiento militar y limitó los privilegios del clero y la nobleza. Durante su mandato, se estableció la Marcha Real como himno nacional y se introdujeron los colores rojo y dorado en la bandera.

Po powrocie do Hiszpani Pedro de Aranda został Prezesem Rady Kastylii, czyli szefem rządu. Wprowadził szereg reform w duchu oświecenia, m. in. zarządził pierwszy spis ludności, sformalizował pobór do wojska, ograniczył przywileje duchowieństwa i szlachty. Za jego kadencji ustanowiono Marcha Real hymnem narodowym oraz wprowadzono czerwono-złote barwy flagi.

Posteriormente, asumió el cargo de embajador en París. Residía en el Hôtel de la Reynière, donde recibía a activistas independentistas norteamericanos como Benjamin Franklin. Es más, fue Aranda quien negoció el Tratado de París, que en 1783 puso fin a la Guerra de Independencia de los Estados Unidos. En esa guerra, España apoyó a los estadounidenses contra Inglaterra.

Pedro de Aranda también predijo la caída del imperio colonial español. Propuso a Carlos III un plan para transformar las colonias de América en tres reinos independientes gobernados por infantes españoles, unidos a Madrid únicamente por lazos dinásticos y comerciales. Sin embargo, este audaz proyecto fue rechazado.

Następnie objął stanowisko ambasadora w Paryżu. Rezydował w Hôtel de la Reynière, gdzie przyjmował amerykańskich działaczy niepodległościowych takich jak Benjamin Franklin. Co więcej, to Aranda wynegocjował traktat paryski, który w 1783 roku zakończył wojnę o niepodległość USA. W wojnie tej Hiszpania wspierała Amerykanów przeciwko Anglii.

Pedro de Aranda przewidział także upadek hiszpańskiego imperium kolonialnego. Zaproponował Karolowi III plan przekształcenia kolonii w Ameryce w trzy niezależne królestwa rządzone przez hiszpańskich infantów, połączone z Madrytem jedynie więzią dynastyczną i handlową. Jednak ten śmiały projekt został odrzucony.

Palacio Przebendowski en Varsovia, fot. Anna Kraus

Tras el estallido de la Revolución Francesa, Aranda quería que España mantuviera la neutralidad. Sin embargo, una vez más no fue comprendido. El nuevo jefe de gobierno, Manuel Godoy, buscaba abiertamente la guerra con Francia. El 14 de marzo 1794, durante una sesión del Consejo de Estado, el venerable don Pedro criticó abiertamente las acciones de Godoy, de 27 años, acusándolo de llevar al país a la ruina. Esa misma noche, Aranda fue arrestado. Murió bajo arresto domiciliario cuatro años después. Con él murió una época en la historia de España.

Po wybuchu Rewolucji Francuskiej Aranda chciał, żeby Hiszpania zachowała neutralność. Jednak ponownie został niezrozumiany. Nowy szef rządu, Manuel Godoy, otwarcie dążył do wojny z Francją. W dniu 14 marca 1794 roku w czasie posiedzenia Rady Stanu sędziwy don Pedro otwarcie skrytykował poczynania 27-letniego Godoya, zarzucając mu, że doprowadzi kraj do ruiny. Jeszcze tego samego wieczoru Aranda został aresztowany. Zmarł w areszcie domowym cztery lata później. Wraz z nim umarła pewna epoka w dziejach Hiszpanii.

Texto: **Anna Kraus**

Fotografías del Palacio Przebendowski: **Anna Kraus**

Demás fotografías: **dominio público**

Tekst: **Anna Kraus**

Zdjęcia Pałacu Przebendowskich: **Anna Kraus**

Pozostałe zdjęcia: **domena publiczna**

REPORTAŻ

Ola Synowiec
DZIECI SZÓSTEGO SŁOŃCA
W co wierzy Meksyk

**HIJOS DEL SEXTO SOL.
¿EN QUÉ CREE MÉXICO?**

**DZIECI SZÓSTEGO SŁOŃCA.
W CO WIERZY MEKSYK**

Mucha gente piensa que conoce bien a México. Nos imaginamos calaveritas coloridas del Día de Muertos, los mariachis, los sabores intensos, las ferias en las calles vibrantes. Sin embargo, Ola Synowiec, en su libro *Hijos del Sexto Sol. ¿En qué cree México?*, demuestra que todo lo que sabemos sobre México es bastante superficial. Su reportaje revela los niveles más profundos de la cultura mexicana, enfocándose en creencias, rituales e historias menos conocidas que surgen de este país.

La autora guía al lector a través de siete capítulos, abriendo en cada uno la puerta a un aspecto distinto de la realidad mexicana. La obra no está basada en una historia singular ni en una narrativa de viaje. Es más bien una colección de relatos, observaciones y encuentros que, en conjunto, construyen una imagen tan colorida como contemporánea de México. Con sensibilidad periodística, muestra cómo la vida cotidiana entrelaza las creencias de las culturas indígenas, el catolicismo y lo contemporáneo. Gracias a esta mezcla, el lector descubre un país que funciona en diferentes niveles al mismo tiempo, donde la tradición no pertenece únicamente al pasado, sino que está viva en el presente.

«La mayoría de las lenguas indígenas no tienen una palabra que signifique “religión”, e incluso es probable que la necesidad de contar con esa palabra no exista hasta el momento en que un pueblo deja de tener religión.

(...)

Nuestra religión no es lo que profesamos, o lo que decimos, o lo que proclamamos; nuestra religión es lo que hacemos, lo que deseamos, lo que buscamos, aquello con lo que soñamos y fantaseamos, lo que pensamos: todas esas cosas, veinticuatro horas al día.»

— Jack Forbes, *Colón y otros caníbales*, trad. de Amado Lascar, 2008

Meksyk jest krajem, który wielu osobom wydaje się dobrze znany. W naszej wyobraźni pojawiają się kolorowe czaszki związane z Día de Muertos, mariachi, intensywne smaki kuchni i pełne barw uliczne święta. Jednak książka Dzieci Szóstego Słońca. W co wierzy Meksyk autorstwa Oli Synowiec pokazuje, jak powierzchowna potrafi być ta wiedza. Reportaż odsłania znacznie głębszą warstwę meksykańskiej kultury, skupiając się na wierzeniach, rytuałach oraz historiach, które rzadko pojawiają się w popularnych opowieściach o tym kraju.

Autorka prowadzi czytelnika przez siedem rozdziałów, z których każdy otwiera drzwi do innego fragmentu meksykańskiej rzeczywistości. Nie jest to książka oparta na jednej historii ani klasyczna narracja podróżnicza. To raczej zbiór opowieści, obserwacji i spotkań, które razem tworzą niezwykle barwny obraz współczesnego Meksyku. Synowiec z reporterską wrażliwością pokazuje, jak w codziennym życiu przenikają się dawne wierzenia rdzennych kultur, katolicyzm oraz współczesność. Dzięki temu czytelnik stopniowo odkrywa kraj, który funkcjonuje na wielu poziomach jednocześnie, gdzie tradycja wcale nie należy wyłącznie do przeszłości, lecz wciąż jest żywą częścią codzienności.

„W większości języków rdzennych nie istnieje słowo „religia”. „Religia” to rzeczywistość, „życie”. Nasza „religia” to nie jest coś, co wyrażamy czy co deklarujemy, nasza „religia” jest tym, co robimy, czego pragniemy, czego szukamy, o czym śnimy, o czym fantazjujemy, o czym myślimy - wszystkie te rzeczy - dwadzieścia cztery godziny na dobę.”

— Jack Fobres, *Columbus and The Cannibals*, 1978

Me interesó especialmente la parte sobre el Día de Muertos. Esta celebración sigue siendo el símbolo más reconocido de México y uno de sus elementos culturales más bellos. Al leer el reportaje, uno se da cuenta de lo poco que realmente sabemos sobre el significado y la historia de este día. Las imágenes del cine o de la cultura popular nos muestran apenas un fragmento de esta tradición tan rica. La autora describe el proceso desde el ritual local hasta su transformación en fenómeno global, al tiempo que recuerda las raíces profundas y el sentido de comunidad que mantienen viva esta tradición a lo largo de generaciones.

Szczególnie interesujący jest fragment poświęcony Día de Muertos. To święto od dawna należy do najbardziej rozpoznawalnych symboli Meksyku i dla wielu osób stanowi jeden z najpiękniejszych elementów tamtejszej kultury. Lektura książki uświadamia jednak, jak niewiele naprawdę wiemy o jego znaczeniu i historii. Popularne obrazy znane z filmów czy mediów okazują się jedynie niewielkim fragmentem znacznie bogatszej tradycji. Autorka pokazuje proces, dzięki któremu to święto z lokalnego rytuału stało się globalnym fenomenem, a jednocześnie przypomina o jego głębokich korzeniach i znaczeniu dla społeczności, które pielęgnują tę tradycję od pokoleń.

A partir de aquí, todas las citas proceden del libro *Hijos del Sexto Sol*

«Como se sabe, la religión ayuda a construir la identidad, entonces la buscaron en las creencias. Mejor en las no católicas, porque el catolicismo estaba asociado a Europa. Debería ser menos visible. Al cabo, decidieron que la marca de México sería el Día de Muertos. Tan perfectamente alineado con el nuevo nacionalismo.»

„Jak wiadomo, w budowaniu tożsamości pomaga również religia, więc szukano w wierzeniach. Najlepiej niekatolickich, bo katolicyzm zbyt jednoznacznie kojarzył się z Europą. Miał być najmniej widoczny. W końcu zdecydowano, że znakiem rozpoznawczym Meksyku będzie Święto Zmarłych. Doskonale pasujące do założeń programowych nowego nacjonalizmu”.

Dalej wszystkie cytaty z książki *Dzieci Szóstego Słońca, Ola Synowiec*

Cada historia introduce al lector en el mundo de la espiritualidad mexicana. El relato de Regina presenta la figura de Regina Velasco Piña. A través de estas historias aparecen temas como la identidad espiritual de México, así como la convicción de que la historia y el mito pueden entrelazarse. Gracias a ello, el libro muestra cómo ciertas narrativas funcionan en la imaginación colectiva e influyen en la manera de ver el futuro. Es un ejemplo claro de la importancia de los símbolos y relatos transmitidos de generación en generación en la cultura.

La historia de María Sabina, curandera de un pueblo montañoso de Oaxaca, también resulta fascinante. Fue conocida por utilizar hongos alucinógenos que tradicionalmente servían como herramienta de conocimiento y sanación. El reportaje relata el momento en que esta tradición local llamó la atención del mundo externo y se convirtió en un símbolo del encuentro entre dos realidades. Se percibe la fragilidad del equilibrio entre la cultura local y el interés global.

«(...) para el neoyorquino, el parisino o el londinense la muerte es una palabra nunca dicha, porque ni siquiera se nombra. No obstante, el mexicano la encuentra, se burla de ella, la acaricia, se acuesta con ella y la venera; es uno de sus juguetes y el amor más duradero.»

Kolejne opowieści prowadzą czytelnika jeszcze dalej w świat meksykańskiej duchowości. Jedną z nich jest historia Reginy, związana z postacią Reginy Velasco Piñy. W opowieściach tych pojawia się motyw duchowej tożsamości Meksyku oraz przekonanie, że historia i mit mogą się ze sobą przenikać. Dzięki temu książka pokazuje, w jaki sposób pewne narracje zaczynają funkcjonować w zbiorowej wyobraźni i wpływać na sposób postrzegania przeszłości. To także przykład tego, jak ważną rolę w kulturze odgrywają symbole i opowieści przekazywane z pokolenia na pokolenie.

Równie fascynująca jest historia Marii Sabiny, uzdrowicielki z górskiej społeczności w stanie Oaxaca. Znana była z rytuałów z wykorzystaniem halucynogennych grzybów, które w lokalnej tradycji pełniły funkcję duchowego narzędzia poznania i leczenia. Opowieść o niej pokazuje moment, w którym lokalna tradycja zaczęła przyciągać uwagę świata zewnętrznego i stała się symbolem spotkania dwóch różnych rzeczywistości. Historia ta uświadamia również, jak łatwo delikatna równowaga między lokalną kulturą a globalnym zainteresowaniem może zostać naruszona.

„[...] dla mieszkańca Nowego Jorku, Paryża czy Londynu śmierć jest słowem, którego nigdy się nie wymawia, ponieważ nie przechodzi ono przez gardło. Meksykanin natomiast spotyka się z nią, wyśmiewa się z niej, pieści ją, śpi z nią i czci, jest ona jedną z jego ulubionych zabawek i jego najtrwalszą miłością.”

El reportaje contiene muchas curiosidades. Un capítulo está dedicado a Coca-Cola. La autora recuerda que México consume más de esta bebida que cualquier otro país, al tiempo que muestra cómo un producto de la cultura global ha encontrado su lugar en las costumbres y prácticas locales. En algunas regiones, la bebida forma parte de rituales y encuentros religiosos, lo que destaca el sorprendente vínculo entre distintas culturas.

«Adoro los mercados callejeros. Suelo reírme de que dicen más de la sociedad que los libros de sociología.»

La fuerza del libro proviene de la manera de contar las historias. La autora no moraliza ni crea una mirada exótica de México. En cambio, da voz a las personas que encuentra y a las historias de las comunidades locales. Por eso, el reportaje se lee con gran interés, y cada capítulo deja al lector con ganas de descubrir más de un mundo tan fascinante, complejo y sorprendente.

«En el momento en que la tradición deja de tener un vínculo con la realidad, muere.»

Hijos del Sexto Sol es una mirada distinta a México. No es una enciclopedia sobre el país, sino una guía fascinante a través de la espiritualidad, la tradición y relatos inesperados. Para quienes están interesados en América Latina, el reportaje puede ser una invitación a descubrir un mundo más complejo de lo que imaginamos a primera vista. La obra no busca enseñarnos, sino invitarnos a conocer más sobre México y su cultura tan rica.

Reportaż pełen jest także zaskakujących ciekawostek. Jedną z nich jest rozdział poświęcony Coca Coli. Autorka przypomina, że Meksyk jest największym konsumentem tego napoju na świecie, a jednocześnie pokazuje, w jaki sposób produkt globalnej kultury potrafił znaleźć miejsce w lokalnych zwyczajach i praktykach. W niektórych regionach napój ten pojawia się nawet w kontekście rytuałów i spotkań religijnych, co doskonale pokazuje, jak niezwykle i nieoczywiste bywają kulturowe połączenia.

„Uwielbiam bazyry. Śmieję się, że więcej mówią o społeczeństwie niż podręczniki do socjologii.”

Siłą tej książki jest również sposób opowiadania. Autorka nie moralizuje i nie próbuje stworzyć egzotycznego obrazu Meksyku. Zamiast tego oddaje głos ludziom, których spotyka, oraz historiom, które funkcjonują w lokalnych społecznościach. Dzięki temu reportaż czyta się z dużym zainteresowaniem, a kolejne rozdziały pozostawiają czytelnika z poczuciem odkrywania świata, który jest jednocześnie fascynujący i zaskakująco złożony.

„Kiedy tradycje przestaje mieć związek z rzeczywistością, umiera.”

Dzieci Szóstego Słońca to reportaż, który pozwala spojrzeć na Meksyk z zupełnie innej perspektywy. Nie jest to encyklopedia wiedzy o tym kraju, lecz raczej fascynujący przewodnik po jego duchowości, tradycjach i nieoczywistych historiach. Dla osób zainteresowanych kulturą Ameryki Łacińskiej książka może stać się niezwykle inspirującym wprowadzeniem do świata, który okazuje się znacznie bardziej złożony, niż mogłoby się wydawać na pierwszy rzut oka. To lektura, która nie tylko poszerza wiedzę, lecz także zachęca do dalszego poznawania Meksyku i jego niezwykle bogatej kultury.

Autoría y fotos: **Aneta Marciniak**
Traducción: **Weronika Bazydło**

Tekst i zdjęcia: **Aneta Marciniak**
Tłumaczenie: **Weronika Bazydło**

RECOMENDACIÓN DE LA SEMANA

WYRÓŹNIONE · REDAKCJA POLECA

EL LADO FEMENINO DEL ARTE

KOBIECA STRONA SZTUKI

El arte de las mujeres es cada vez más visible en el espacio artístico, aunque todavía necesita promoción y apoyo.

Sztuka kobiet coraz wyraźniej widoczna w przestrzeni artystycznej. Nadal potrzebuje promocji i wsparcia.

LA VIDA COTIDIANA EN VENEZUELA

CODZIENNE ŻYCIE W WENEZUELI

Cada mañana la gente toma cafecitos. El cafecito no se toma: se disfruta lentamente. Es un ritual diario. Durante el día, en la oficina y en casa, se toman más cafés. Todo el mundo lo ofrece a los demás, invita a otros a este ritual con una sonrisa, hospitalidad, cordialidad.

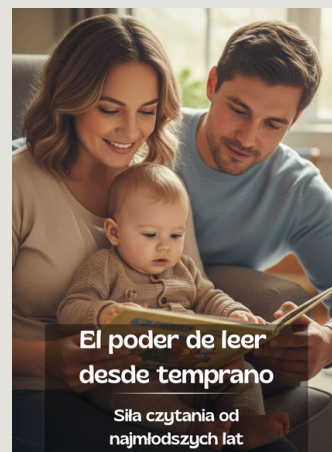
Każdego ranka ludzie piją cafecito. Kawy się nie pije, tylko się ją celebryje. To codzienny rytuał. W ciągu dnia, w pracy i w domu, pije się kolejne kawy. Każdy każdego zaprasza do tego wspólnego rytuału z uśmiechem, gościnnością, serdecznością.

EL PODER DE LEER DESDE TEMPRANO

SIŁA CZYTANIA OD NAJMŁODSZYCH LAT

Leer libros a los bebés aumenta su capacidad de adquirir el lenguaje. Estos efectos aparecen cuando los padres les leen regularmente.

Czytanie książek już niemowlakom ułatwia im opanowanie języka. Efekty są jeszcze lepsze, jeśli rodzice czytają regularnie.

VISTULARTE

Siguenos en nuestras redes sociales.
Obserwuj nas w mediach społecznościowych.

www.vistularte.com

vistularte@gmail.com

